

Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής

ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ, ΣΤΗ ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Μιχάλης Μιχαήλ
Τμήμα Οικονομικών
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Λούης Χριστοφίδης
Τμήμα Οικονομικών
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Κώστας Χατζηγιάννης
Τμήμα Οικονομικών
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σωφρόνης Κληρίδης
Τμήμα Οικονομικών
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Μάριος Στεφανίδης

Μάχη Μιχαλοπούλου
Κέντρο Οικονομικών Ερευνών
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Αρ. 08-08
Δεκέμβριος 2008

Χορηγοί ΚΟΕ (κατά αλφαβητική σειρά)

Γραφείο Προγραμματισμού

Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου

Τμήμα Οικονομικών Πανεπιστημίου Κύπρου

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Υπουργείο Οικονομικών

Οι απόψεις που εκφράζονται στα δημοσιεύματα του ΚΟΕ είναι των συγγραφέων μόνο και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαστικά το ΚΟΕ και τους χορηγούς του.

ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ, ΣΤΗ ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Περίληψη

Ο αριθμός των ξένων εργατών που βρίσκονταν νόμιμα στην Κύπρο το 2007 είχε φτάσει τις 80 χιλιάδες και εκτιμάται ότι άλλες 20-30 χιλιάδες βρίσκονταν στην Κύπρο παράνομα. Το 1991 και το 1995 υπήρχαν μόνο 8 και 15 χιλιάδες αντίστοιχα νόμιμοι ξένοι εργάτες. Το ποσοστό των νόμιμων ξένων εργατών στο σύνολο του επικερδώς απασχολούμενου πληθυσμού το 2007 έφτασε το 21,6%. Τα τελευταία έντεκα χρόνια (1997-2007) ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των νόμιμων εργατών ήταν 15,4%. Σήμερα το ποσοστό των ξένων εργατών (νόμιμων και παράνομων) στο εργατικό δυναμικό υπολογίζεται ότι ξεπερνά το 25%.

Ο βασικός στόχος του δοκιμίου είναι να διερευνηθούν με επιστημονικές μεθόδους και στατιστικά στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, οι επιδράσεις της παρουσίας των ξένων εργατών την περίοδο 1999–2005 στην ανεργία, στη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και στη μερική απασχόληση των Κυπρίων, συνολικά, αλλά και σε διάφορες κατηγορίες ατόμων, ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσής τους.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, η αύξηση των ξένων εργατών δεν επηρέασε το επίπεδο της συνολικής ανεργίας, ούτε την πιθανότητα συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό. Αντίθετα, επηρεάζει θετικά την πιθανότητα μερικής απασχόλησης.

Τα αποτελέσματα από την εκτίμηση της επίδρασης των ξένων εργατών στην πιθανότητα ανεργίας ανά κατηγορία του εργατικού δυναμικού οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η παρουσία τους επηρέασε θετικά την πιθανότητα ανεργίας στις ηλικίες 20-24 και 25-29. Επίσης, η εν λόγω επίδραση δεν σχετίζεται με το επίπεδο εκπαίδευσης στις ηλικίες αυτές, εκτός κι αν αυτό είναι ανώτερο, οπότε η πιθανότητα ανεργίας δεν επηρεάζεται. Από την άλλη, η πιθανότητα ανεργίας δεν επηρεάστηκε για τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα, ανεξάρτητα από το επίπεδο εκπαίδευσής τους.

Η παρουσία των ξένων εργατών την ίδια περίοδο, μείωσε την πιθανότητα συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό των ατόμων ηλικίας 20-24, 25-29 και 30-39 με στοιχειώδη εκπαίδευση, ενώ την αύξησε για τα άτομα ηλικίας 20-24 με ανώτερο και ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης και για άτομα 25-29 ετών με ανώτατη εκπαίδευση.

Τέλος, οι ξένοι εργάτες αύξησαν την πιθανότητα μερικής απασχόλησης για άτομα 20-39 ετών (όσο νεαρότερο το άτομο τόσο μεγαλύτερη η πιθανότητα μερικής απασχόλησης), όπως και για άτομα 60-64 ετών με ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

EXECUTIVE SUMMARY	VII
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
2. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΓΧΩΡΙΟΥΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	2
2.1. Θεωρητικές Προβλέψεις.....	2
2.2. Εμπειρικές εκτιμήσεις της επίδρασης της μετανάστευσης στην απασχόληση και την ανεργία	4
3. Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	6
3.1. Εργατικό δυναμικό	6
3.2. Απασχόληση	8
3.3. Ανεργία.....	9
3.4. Ξένοι εργάτες	13
3.5. Πρόσφατες εξελίξεις στην κυπριακή αγορά εργασίας	15
4. ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	17
4.1. Επίδραση ξένων εργατών στην συνολική ανεργία και στην συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό.....	19
4.2. Επίδραση ξένων εργατών στην μερική απασχόληση	24
4.3. Επίδραση ξένων εργατών στην ανεργία ανά κατηγορία του εργατικού δυναμικού.....	25
4.4. Επίδραση ξένων εργατών στην συμμετοχή κάθε κατηγορίας στο εργατικό δυναμικό	28
4.5. Επίδραση ξένων εργατών στην μερική απασχόληση κάθε κατηγορίας απασχολουμένων	31
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	34
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	38
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΤΙΜΗΣΕΩΝ. 40	

THE EFFECT OF IMMIGRATION ON UNEMPLOYMENT, PART TIME EMPLOYMENT AND LABOUR FORCE PARTICIPATION

EXECUTIVE SUMMARY

The number of legal foreign workers was 80.000 in 2007 as opposed to 15.000 in 1995 and 8.000 in 1991. It is estimated that another 20-30.000 are working in Cyprus illegally. The percentage of legal foreign workers in Cyprus has reached 21,6% of the gainfully employed population. In the last eleven years (1997-2007) the average annual growth rate of legal foreign workers was at 15,4%. Today it is estimated that legal and illegal foreign workers account for more than 25% of the working population.

The main purpose of this project is to identify with scientific methods and statistical data, using the data of the Labor Force Surveys, whether the increase of foreign workers in Cyprus, in the period between 1999 and 2005, has affected unemployment, the labour force participation and part time employment of Cypriots. This has been examined both totally and in various groups, in relation to age and education level.

According to our estimations, the increase in the number of foreign workers in Cyprus is not related to the level of total unemployment, or to the probability of participation in the workforce. It has on the contrary, increased the probability of part time employment.

Results from the estimation of the effects of foreign workers on the probability of unemployment, by labor force group, lead us to conclude that the presence of foreign workers in Cyprus has positively affected the probability of unemployment of the 20-24 and 25-29 age groups. Furthermore, the probability of unemployment is not related to the education level in these age groups, unless it concerns people with college education, whose unemployment probability is not affected at all. On the other hand, the probability of unemployment of older persons was not influenced, regardless of their education level.

The presence of foreign workers during the same period has decreased the probability of participation in the workforce, of people aged 20-24, 25-29 and 30-39 with basic education. At the same time, it increased it for people aged 20-24 with college and university education and people aged 25-29 with university education.

Finally, foreign workers increased the probability of part time employment for younger people, regardless of their education level. In particular, the younger a person is – between 20 and 39 years of age- the bigger the probability of part time employment. The probability of part time employment was also increased for people between 60 and 64, with college and university education.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αριθμός των ξένων εργατών που βρίσκονταν νόμιμα στην Κύπρο το 2007 είχε φτάσει σχεδόν τις 80 χιλιάδες και εκτιμάται ότι άλλες 20-30 χιλιάδες βρίσκονταν στην Κύπρο παράνομα. Το 1991 και το 1995 υπήρχαν μόνο 8 και 15 χιλιάδες, αντίστοιχα, νόμιμοι ξένοι εργάτες. Το ποσοστό των νόμιμων ξένων εργατών στο σύνολο του επικερδώς απασχολούμενου πληθυσμού το 2007 έφτασε το 21,6%. Τα τελευταία έντεκα χρόνια (1997-2007) ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των νόμιμων εργατών ήταν 15,4%. Σήμερα το ποσοστό των ξένων εργατών (νόμιμων και παράνομων) στο εργατικό δυναμικό υπολογίζεται ότι ξεπερνά το 25%.

Η κάθοδος ξένων εργατών στην Κύπρο παρέχει στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα εξασφάλισης χαμηλόμισθης εργασίας. Παράλληλα, όμως, η εισαγωγή ξένων εργατών προβάλλεται συχνά ως αιτία μείωσης της απασχόλησης και αύξησης της ανεργίας των ντόπιων εργατών, ιδιαίτερα αυτών που διαθέτουν παρόμοια προσόντα με αυτά των μεταναστών (λ.χ. ίδιο επίπεδο εκπαίδευσης). Από την άλλη, η παρουσία φθηνού εργατικού δυναμικού είναι δυνατό να αυξήσει την απασχόληση κάποιων άλλων κατηγοριών εργαζομένων (λ.χ. των ατόμων που διαθέτουν περισσότερα προσόντα έναντι των ξένων εργατών) ή να την αναβαθμίσει (π.χ., από εργάτη σε επιστάτη).

Στο παρόν δοκίμιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας έρευνας η οποία στόχευε στη διερεύνηση των πιο πάνω ενδεχομένων με επιστημονικές μεθόδους και τη χρήση των πιο πρόσφατων στατιστικών στοιχείων. Στα πλαίσια της έρευνας εξετάστηκαν οι επιπτώσεις της παρουσίας των ξένων εργατών, καθώς και άλλων παραγόντων, στην ανεργία, στη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και στη μερική απασχόληση των Κυπρίων. Παράλληλα εξετάστηκαν οι επιπτώσεις σε διάφορες κατηγορίες ατόμων, ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσής τους.

Το δοκίμιο διαμορφώνεται ως εξής: στην ενότητα 2 παρουσιάζονται οι προβλέψεις της οικονομικής θεωρίας για τις επιδράσεις των ξένων εργατών στους εγχώριους συντελεστές παραγωγής κάτω από διάφορες συνθήκες. Παρατίθενται επίσης τα ευρήματα των εμπειρικών μελετών που έχουν γίνει σε διάφορες χώρες. Στην ενότητα 3 παρουσιάζονται διάφορα στοιχεία που σχετίζονται με την αγορά εργασίας και τους ξένους εργάτες. Επίσης, περιγράφονται συνοπτικά τα διαρθρωτικά προβλήματα της κυπριακής αγοράς

εργασίας που συνδέονται με την εισαγωγή ξένων εργατών, ενώ ταυτόχρονα αναφέρονται μερικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης ξένων εργατών. Τέλος, παρουσιάζονται οι πρόσφατες εξελίξεις στην κυπριακή αγορά εργασίας που σχετίζονται με τα νέα δεδομένα που δημιούργησε η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1^η Μαΐου του 2004 και η σταδιακή επανένταξη των Τουρκοκυπρίων στην αγορά εργασίας από τον Απρίλιο του 2003. Στην ενότητα 4 παρατίθενται οι εκτιμήσεις οικονομετρικών υποδειγμάτων για την επίδραση των ξένων εργατών στην ανεργία, στη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και στη μερική απασχόληση των Κυπρίων, καθώς και στις διάφορες κατηγορίες ατόμων, ανάλογα με την ηλικία και ταυτόχρονα το επίπεδο εκπαίδευσης τους. Τέλος, στην ενότητα 5 συνοψίζονται τα βασικά ευρήματα και γίνεται μια αξιολόγηση της σημασίας τους όσον αφορά στο σχεδιασμό πολιτικής για τους ξένους εργάτες.

2. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΓΧΩΡΙΟΥΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

2.1. Θεωρητικές Προβλέψεις

Κάθε αλλαγή που προκαλείται στους μισθούς των ντόπιων εργατών λόγω της μετανάστευσης, θα οδηγήσει σε άλλες αλλαγές είτε στην απασχόληση είτε στις ώρες εργασίας τους. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της μετανάστευσης ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού σε μια κλειστή οικονομία, αν η συνολική απασχόληση των ανειδίκευτων εργατών (περιλαμβανομένων των μεταναστών) αυξηθεί, η μείωση στον μισθό των ανειδίκευτων εργατών θα οδηγήσει αριθμό ντόπιων ανειδίκευτων εργατών να μην συμμετέχει στο εργατικό δυναμικό ή να μειώσει τις ώρες εργασίας του. Κάτι τέτοιο ίσως μειώσει το ποσοστό απασχόλησης (ή το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό) των ντόπιων εργατών. Αντίθετα, για τους εργάτες οι οποίοι είναι συμπληρωματικοί στην παραγωγική διαδικασία με τους μετανάστες και των οποίων ο μισθός αυξάνεται ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης, το ποσοστό απασχόλησης είναι πιθανό να αυξηθεί. Σε μια σχετικά πρόσφατη θεωρητική μελέτη ο Kemnitz (2003) βρήκε ότι η εισροή ανειδίκευτων μεταναστών οδηγεί σε αύξηση της συνολικής ανεργίας, βλάπτει τους ανειδίκευτους ντόπιους εργάτες και ωφελεί τους ειδικευμένους.

Τα θεωρητικά μοντέλα που εξετάζουν την επίδραση της μετανάστευσης στους μισθούς των ντόπιων εργατών δεν προβλέπουν άμεση πρόκληση ανεργίας για τους εργάτες της χώρας η οποία δέχεται την μετανάστευση ξένου εργατικού

δυναμικού. Αυτό που προβλέπουν είναι τη μετακίνηση των παραγωγικών συντελεστών ανάμεσα στους διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας της χώρας. Κατά συνέπεια, εφόσον η μετακίνηση κεφαλαίου από τον ένα κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στον άλλο, όσο και η αλλαγή στην διάρθρωση της απασχόλησης, δεν μπορούν να συμβούν αμέσως, ανεργία τριβής θα υφίσταται ακόμη και για τους ντόπιους εργάτες. Το πρόβλημα ανεύρεσης εργασίας θα είναι, βέβαια, πιο μεγάλο για τους μετανάστες, όλοι εκ των οποίων θα αναζητούν νέες θέσεις εργασίας.

Σε ένα μοντέλο κλειστής οικονομίας, το οποίο προβλέπει την προσαρμογή των μισθών στις νέες συνθήκες που δημιουργεί η μετανάστευση στην αγορά εργασίας, ανεργία προκαλείται όταν υπάρχει ακαμψία μισθών, για παράδειγμα λόγω συλλογικών συμβάσεων. Στην περίπτωση αυτή η προσαρμογή της αγοράς εργασίας στην μετανάστευση θα προκύψει μάλλον μέσω αύξησης της ανεργίας, παρά μέσω μείωσης των μισθών.

Τέλος, τα μοντέλα τα οποία επιτρέπουν την ύπαρξη ανεργίας στην ισορροπία περιλαμβάνουν το μοντέλο "αποτελεσματικών μισθών" των Shapiro and Stiglitz (1984). Σε αυτό το μοντέλο μια αύξηση στην μετανάστευση αυξάνει το μέγεθος του εργατικού δυναμικού, με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να μπορούν να μειώσουν τον μισθό και να αυξήσουν την απασχόληση. Η μείωση στον μισθό, όμως, θα συνοδευτεί από αύξηση του ποσοστού ανεργίας. Αυτό συμβαίνει επειδή οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να παρατηρούν συνεχώς το επίπεδο της προσπάθειας που οι εργαζόμενοι καταβάλλουν και συνεπώς χρειάζεται να δημιουργήσουν κίνητρο στους εργαζομένους να μην φυγοπονούν, αλλά να διατηρούν σε ψηλά επίπεδα την παραγωγικότητα τους. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, οι εργαζόμενοι που συλλαμβάνονται να "λουφάρουν" απολύονται, έτσι ο φόβος να μείνουν άνεργοι τους αναγκάζει να καταβάλουν μεγαλύτερη προσπάθεια από την στιγμή που ο μισθός είναι ικανοποιητικά ψηλός. Ως εκ τούτου, στην ισορροπία οι μισθοί συσχετίζονται αρνητικά με το ποσοστό ανεργίας, ενώ το πώς η αύξηση στο ποσοστό ανεργίας κατανέμεται μεταξύ ξένων και ντόπιων εργατών αποτελεί ένα εμπειρικό ερώτημα.

2.2. Εμπειρικές εκτιμήσεις της επίδρασης της μετανάστευσης στην απασχόληση και την ανεργία

Γενικά, είναι δύσκολο να υπολογιστεί το μέγεθος και η φύση των επιδράσεων της μετανάστευσης στην απασχόληση των ντόπιων εργατών, αφού εκτός από τις διαφορές στις δεξιότητες και στο επίπεδο μόρφωσης, οι επιδράσεις αυτές εξαρτώνται και από άλλους παράγοντες, όπως τον αριθμό των μεταναστών, τα διαφορετικά μεταναστευτικά κύματα καθώς και από τα προσωπικά χαρακτηριστικά των μεταναστών, όπως π.χ. το φύλο, την ηλικία, την χώρα προέλευσης, αν είναι παράνομοι ή νόμιμοι κ.τ.λ.

Επιπλέον, τα αποτελέσματα είναι πιθανό να διαφέρουν μέσα στον χρόνο κατά την διάρκεια του οποίου οι μετανάστες αποκτούν νέες δεξιότητες και εμπειρίες στην εγχώρια αγορά εργασίας. Με την αλλαγή του σχετικού μισθού, οι αποφάσεις που αφορούν την επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο από τους ντόπιους είναι επίσης πιθανό να προσαρμοστούν ανάλογα. Παρόλα αυτά, οι διαθέσιμες εμπειρικές μελέτες για τις Η.Π.Α δεν δείχνουν αρνητική επίδραση της μετανάστευσης στην ανεργία, στο σύνολο της οικονομίας (Simon, 1989, Borjas, 1990 και 1993 και Friedberg και Hunt, 1995). Ο Card (2001) βρήκε ότι η μετανάστευση οδήγησε σε αύξηση της ανεργίας ανειδίκευτων εργατών στις περιοχές του Μαϊάμι και Λος Άντζελες.

Στην Ευρώπη μερικές εμπειρικές μελέτες εκτιμούν ότι υπάρχουν μικρές αρνητικές επιδράσεις της μετανάστευσης στην ανεργία (Winkelmann and Zimmermann, 1993). Οι Dustmann, Fabbri και Preston (2003) χρησιμοποίησαν στοιχεία από την έρευνα Εργατικού Δυναμικού του Ηνωμένου Βασιλείου και βρήκαν μικρή αρνητική, αλλά στατιστικά ασήμαντη, επίδραση της μετανάστευσης στην απασχόληση ντόπιων εργατών. Οι Venturini και Villosio (2002) χρησιμοποίησαν στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της Ιταλίας της περιόδου 1994-97 και βρήκαν ότι οι ξένοι εργάτες είχαν αρνητική επίδραση στην απασχόληση μόνο για τους νέους ντόπιους εργάτες το 1993 και για το βιομηχανικό τομέα το 1996. Για τις άλλες περιπτώσεις βρήκαν μηδαμινή ή θετική επίδραση.

Άλλοι εμπειρικοί αναλυτές διαχωρίζουν τις μακροχρόνιες από τις βραχυχρόνιες επιδράσεις της μετανάστευσης και εκτιμούν ότι, ενώ η ανεργία πιθανό να αυξηθεί αρχικά, μακροχρόνια το συνολικό ποσοστό ανεργίας μειώνεται μόνιμα (Gross, 1999). Οι Jean and Jimenez (2007), χρησιμοποιώντας στοιχεία για 17 χώρες του

OECD (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης), βρήκαν ότι η μετανάστευση αυξάνει την ανεργία βραχυχρόνια, αλλά δεν την επηρεάζει μακροχρόνια. Οι Pore και Withers (1993) διερεύνησαν την μακροχρόνια σχέση ανάμεσα στην μετανάστευση και την ανεργία για την οικονομία της Αυστραλίας, θέτοντας τα ερωτήματα (i) αν οι μετανάστες στερούν την εργασία από τους ντόπιους εργάτες και (ii) αν το ποσοστό ανεργίας της χώρας θα ήταν χαμηλότερο χωρίς την παρουσία τόσο μεγάλου αριθμού μεταναστών. Τα βασικά συμπεράσματα από την ανάλυση έδειξαν ότι η αυξημένη ανεργία στην Αυστραλία απέτρεψε περαιτέρω εισροή μεταναστών στην χώρα ιστορικά, ενώ η μετανάστευση δεν έχει οδηγήσει σε αύξηση της ανεργίας των ντόπιων εργατών κατά την διάρκεια της περιόδου 1861-1981. Αντιθέτως, η μετανάστευση φαίνεται να έχει βοηθήσει στην μείωση του ποσοστού ανεργίας.

Ο Chang (2003), στα πλαίσια ενός δυναμικού θεωρητικού μοντέλου και χρησιμοποιώντας στοιχεία για την Αυστραλία, έχει δείξει ότι οι ειδικευμένοι ξένοι εργάτες, σε αντίθεση με τους ανειδίκευτους, δεν στερούν την εργασία από τους ντόπιους εργάτες. Οι μετανάστες στην Αυστραλία δεν είχαν στερήσει την εργασία από τους ντόπιους εργάτες και αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι κατά την διάρκεια της περιόδου 1990-2002 ο αριθμός των ειδικευμένων ξένων εργατών ήταν αρκετά μεγαλύτερος σε σχέση με τον αριθμό των ανειδίκευτων ξένων εργατών. Ακόμη, η πολιτική που ακολούθησε η αυστραλιανή κυβέρνηση και η οποία στόχευε στην μετανάστευση ειδικευμένου εργατικού δυναμικού στην χώρα, έχει οδηγήσει την οικονομία προς την οικονομική ανάπτυξη.

Τέλος, στην εγχώρια βιβλιογραφία οι Πασιαρδής, Χριστοφίδης και Νεάρχου (2001) είχαν εκτιμήσει την επίδραση που είχαν οι ξένοι εργάτες (καθώς και άλλοι παράγοντες) στην πιθανότητα απασχόλησης σε κάποιο τομέα (περιλαμβανομένης και της μη απασχόλησης). Από τις εκτιμήσεις αυτές είχε προκύψει ότι η αύξηση των ξένων εργατών αυξάνει την πιθανότητα απασχόλησης των Κυπρίων στον τομέα των υπηρεσιών και μειώνει την πιθανότητα απασχόλησής τους σε άλλους τομείς της οικονομίας, ιδιαίτερα σε κλάδους του δευτερογενή τομέα (μεταποίηση και κατασκευές). Ακόμη, η επίδραση των ξένων εργατών στην πιθανότητα κάποιος να μείνει άνεργος είναι μηδέν. Αυτά τα ευρήματα, είχαν οδηγήσει τους αναλυτές στο συμπέρασμα ότι η παρουσία των ξένων εργατών στην Κύπρο δεν έχει καμία επίδραση στο επίπεδο της απασχόλησης, απλά επηρεάζει την διάρθρωσή της.

Συμπερασματικά, οι εμπειρικές μελέτες βρήκαν ότι η μετανάστευση αυξάνει λίγο έως καθόλου τη συνολική ανεργία, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις αυξάνει την ανεργία σε κάποιες κατηγορίες του εργατικού δυναμικού.

3. Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σε αυτό το μέρος της μελέτης παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν την κυπριακή αγορά εργασίας. Καταρχήν, παραθέτουμε στοιχεία για τη διαχρονική εξέλιξη του συνόλου και της δομής του εργατικού δυναμικού στην Κύπρο την περίοδο 1985-2006, καθώς και στοιχεία για τη διαχρονική εξέλιξη του ποσοστού συμμετοχής των ανδρών και γυναικών. Στην συνέχεια, εξετάζονται οι διαρθρωτικές αλλαγές στην απασχόληση από πλευράς των τομέων της οικονομίας και οι μεταβολές στο σύνολο της απασχόλησης σε συνδυασμό με την ραγδαία αύξηση της απασχόλησης των ξένων εργατών την περίοδο μετά το 1995. Ακόμη, εξετάζεται η διαχρονική πορεία της ανεργίας στη μετά την εισβολή περίοδο και αναλύονται τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά σε σχέση με το φύλο των ανέργων και τον τομέα της οικονομίας. Επίσης, περιγράφονται συνοπτικά τα διαρθρωτικά προβλήματα της κυπριακής αγοράς εργασίας που συνδέονται με την εισαγωγή ξένων εργατών στην Κύπρο και παρατίθενται μερικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης ξένων εργατών στην Κύπρο.

3.1. Εργατικό δυναμικό

Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει τον πληθυσμό της Κύπρου κατά φύλο, αλλά και στο σύνολό του, την περίοδο 1985-2006. Επίσης, δείχνει τον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας (15 μέχρι 64 ετών) για την ίδια περίοδο τόσο συνολικά όσο και κατά φύλο.

Την περίοδο αυτή ο συνολικός πληθυσμός της Κύπρου αυξήθηκε κατά 234,1 χιλιάδες, ενώ ο πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας αυξήθηκε κατά 197,9 χιλιάδες. Μια ενδιαφέρουσα παρατήρηση εδώ είναι η αυξητική τάση που παρουσιάζει το ποσοστό του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας. Η τάση αυτή αντανακλά την μειωμένη γεννητικότητα, φαινόμενο που παρατηρείται επίσης τόσο στην Ευρώπη όσο και σε άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες.

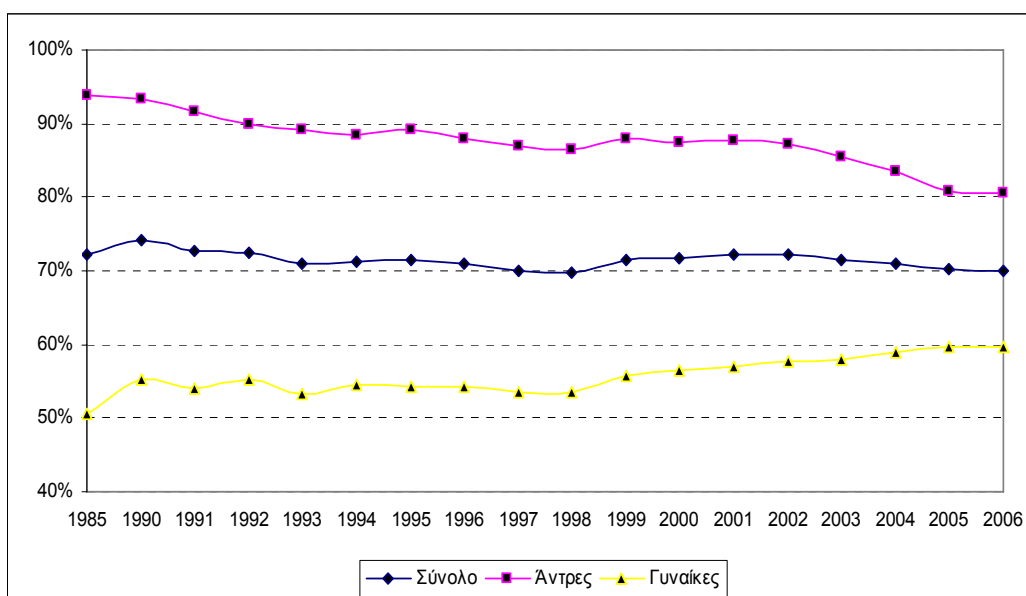
Πίνακας 1: Συνολικός πληθυσμός και πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας (1985, 1990-2006, σε χιλιάδες)

Έτος	Αντρες			Γυναίκες			Σύνολο		
	Σύνολο	Εργάσιμοι	%	Σύνολο	Εργάσιμοι	%	Σύνολο	Εργάσιμοι	%
1985	271308	172043	63,4	273293	173479	63,5	544601	345524	63,4
1990	292486	185271	63,3	294656	186277	63,2	587142	371548	63,3
1991	300254	190692	63,5	302814	191814	63,3	603068	382508	63,4
1992	308522	196458	63,7	310696	197198	63,5	619218	393656	63,6
1993	314500	200600	63,8	318400	202900	63,7	632900	403500	63,8
1994	320000	204600	63,9	325400	208100	64,0	645400	412700	63,9
1995	324800	209000	64,3	331500	213300	64,3	656300	422200	64,3
1996	329200	212900	64,7	337100	217900	64,6	666300	430700	64,6
1997	333000	216700	65,1	342200	222400	65,0	675200	439100	65,0
1998	336300	220600	65,6	346600	226900	65,5	682900	447500	65,5
1999	339700	224500	66,1	350800	231200	65,9	690500	455700	66,0
2000	342700	227900	66,5	354900	235500	66,4	697500	463400	66,4
2001	346200	231600	66,9	359300	240000	66,8	705500	471600	66,8
2002	350600	236300	67,4	364500	245200	67,3	715100	481500	67,3
2003	359300	245300	68,3	371100	252000	67,9	730400	497300	68,1
2004	369200	255500	69,2	380000	260600	68,6	749200	516100	68,9
2005	377800	263800	69,8	388600	269000	69,2	766400	532800	69,5
2006	383400	268600	70,1	395300	274800	69,5	778700	543400	69,8

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία.

Στο Διάγραμμα 1 πιο κάτω φαίνεται το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό (το εργατικό δυναμικό διαιρεμένο με τον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας) κατά φύλο την περίοδο 1985-2006.

Διάγραμμα 1: Ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό κατά φύλο (1985-06)

Πηγή: Εργατικές Στατιστικές 1999, 2001-2006, Στατιστική Υπηρεσία.

Το συνολικό ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό αυξήθηκε την περίοδο 1985-1990, ενώ στην συνέχεια ακολούθησε μια πτωτική πορεία μέχρι το 1998. Από το 1998 μέχρι το 2002 αυξήθηκε ελαφρώς, προτού αρχίσει να μειώνεται από το 2003 και να παρουσιάζει σταθεροποιητικές τάσεις κατά τα τελευταία χρόνια της υπό εξέταση περιόδου. Το 2006 το ποσοστό συμμετοχής έφτασε το 70%. Το ποσοστό συμμετοχής των αντρών στο εργατικό δυναμικό μειώθηκε από 93,9% το 1985, σε 80,6% το 2006. Αντίθετα, το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό αυξήθηκε από 50,5% το 1985, σε 59,6% το 2006.

3.2. Απασχόληση

Ο Πίνακας 2 πιο κάτω παρουσιάζει την επικερδή απασχόληση (σε χιλιάδες) κατά τομέα για τα έτη 1975, 1980, 1985 και την περίοδο 1990-2006. Το 1975 η απασχόληση των ντόπιων εργατών στην κυπριακή οικονομία ήταν 135,000, ενώ το 2006 η απασχόληση τόσο των ντόπιων όσο και των ξένων εργατών έφτασε τις 358,900.

Διαχρονικά, παρατηρείται μια τάση αλλαγής στη διάρθρωση της απασχόλησης στην κυπριακή οικονομία. Η συνολική απασχόληση στον πρωτογενή τομέα μειώνεται διαχρονικά, ενώ αντίθετα η απασχόληση στον τριτογενή τομέα αυξάνεται. Ακόμη, ενώ η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα της κυπριακής οικονομίας αυξήθηκε μετά την εισβολή, λόγω της στήριξης του τομέα από το κράτος και άλλων παραγόντων, ακολούθως άρχισε να μειώνεται. Σημειώνεται ότι μετά το 2000 παρατηρείται μια αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των κατασκευών, λόγω της σημαντικής ανάπτυξης που σημείωσε κατά την περίοδο αυτή ο εν λόγω τομέας (κυρίως λόγω αύξησης της εξωγενούς ζήτησης).

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι οι αλλαγές στην δομή της απασχόλησης που σημειώθηκαν τα τελευταία χρόνια αντανακλούν τη στροφή της κυπριακής οικονομίας αρχικά από τον πρωτογενή στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα και ακολούθως (μετά το 1990) από τον πρωτογενή και τον δευτερογενή στον τριτογενή τομέα. Η σημαντική αύξηση της συνολικής απασχόλησης κατά την περίοδο 1995-2006 οφειλόταν κυρίως στην αύξηση της απασχόλησης των ξένων εργατών παρά στην αύξηση της απασχόλησης των ντόπιων εργατών (Πίνακας 2). Κατά την περίοδο αυτή η απασχόληση των ξένων εργατών

αυξάνεται με πολύ μεγαλύτερους ρυθμούς απ' ότι η απασχόληση των ντόπιων εργατών.

Πίνακας 2: Απασχόληση κατά τομέα σε χιλιάδες (1975,1980,1985,1990-06)

Έτος	Πρωτογ τομέας	Δευτερογενής τομέας		Τριτογενής τομέας			Σύνολο	Σύνολο Ντόπιων Εργατών
		Μεταποίηση και ηλεκτρισμός	Κατασκευές	Ξενοδοχεία εστιατόρια και εμπόριο	Μεταφορές και επικοινωνίες	Άλλες Υπηρεσίες		
1975	37,1	25,7	8,9	22,3	7,4	33,6	135,0	-
1980	38,6	41,4	22,0	33,7	9,5	42,8	188,0	-
1985	37,3	46,3	21,4	47,3	12,6	52,9	217,8	-
1990	35,5	49,8	23,2	61,1	15,3	68,5	253,4	-
1991	32,8	49,4	24,5	61,0	15,4	71,1	254,2	-
1992	33,0	49,5	25,5	66,6	16,2	74,8	265,6	-
1993	32,2	46,3	25,0	67,4	16,8	77,6	265,3	-
1994	30,8	45,9	24,8	70,8	17,8	82,7	272,8	-
1995	32,7	45,4	27,7	79,6	17,9	83,3	286,6	271,6
1996	31,9	43,6	27,3	79,8	18,4	87,1	288,1	271,4
1997	31,5	42,2	26,9	80,6	19,1	90,6	290,9	271,6
1998	32,5	41,1	26,1	82,6	19,7	93,9	295,9	275,2
1999	33,6	39,5	26,2	84,6	20,4	98,4	302,7	278,6
2000	33,1	38,5	26,2	87,2	21,4	102,9	309,3	282,9
2001	32,5	37,2	27,5	90,7	22,2	108,0	318,1	287,9
2002	32,0	36,7	29,0	91,4	22,5	112,2	323,8	288,7
2003	32,9	36,9	31,0	92,2	22,5	116,0	331,5	290,8
2004	32,8	37,5	32,6	95,1	23,3	120,8	342,1	294,8
2005	30,9	37,4	34,0	97,5	24,0	125,7	349,5	293,7
2006	30,4	37,7	35,5	100,5	24,3	130,5	358,9	298,0

Πηγή: Εργατικές Στατιστικές 1999, 2002-2006, Στατιστική Υπηρεσία. Σημειώνεται ότι στο Σύνολο της απασχόλησης περιλαμβάνεται ο αριθμός των ξένων εργατών, από ευρωπαϊκές και άλλες χώρες.

3.3. Ανεργία

Ο Πίνακας 3 πιο κάτω δείχνει τα ποσοστά ανεργίας κατά φύλο για τα έτη 1975, 1980, 1985 και την περίοδο 1990-2006. Το ποσοστό ανεργίας στην Κύπρο παρουσιάζεται χαμηλό διαχρονικά, με εξαίρεση την περίοδο αμέσως μετά την εισβολή, όταν το εγγεγραμμένο ποσοστό ανεργίας είχε φτάσει σε πολύ ψηλά επίπεδα. Συγκεκριμένα, το πρώτο εξάμηνο του 1974 το εγγεγραμμένο ποσοστό ανεργίας στην Κύπρο ήταν κατά μέσο όρο μόλις 1,5%, ενώ το δεύτερο εξάμηνο του 1974 είχε φτάσει στο 29,6%, ενώ το 1975 ήταν 16,9%. Ο ψηλός ρυθμός ανάπτυξης, καθώς και η μετανάστευση ή η προσωρινή απασχόληση πολλών άνεργων στο εξωτερικό, κυρίως στις αραβικές χώρες, που ακολούθησαν την

εισβολή, οδήγησαν σε μείωση της ανεργίας με αποτέλεσμα το 1977 αυτή να κατέλθει στο 3,1%, ενώ μέχρι το 1980 μειώθηκε ακόμη περισσότερο στο 2,0%.

Πίνακας 3: Ποσοστό ανεργίας και κατανομή κατά φύλο (1975, 1980, 1985, 1990-06)

Έτος	Σύνολο	Άντρες	Γυναίκες
1975	16,9	-	-
1980	2,0	1,6	2,6
1985	3,3	2,9	4,2
1990	1,8	1,4	2,5
1991	3,0	2,2	4,4
1992	1,8	1,3	2,6
1993	2,7	1,8	4,1
1994	2,7	2,0	3,8
1995	2,6	1,9	3,7
1996	3,1	2,3	4,3
1997	3,3	2,6	4,6
1998	3,3	2,8	4,0
1999	3,5	2,7	4,5
2000	5,0	3,2	7,3
2001	4,0	2,6	5,7
2002	3,3	2,6	4,2
2003	4,1	3,8	4,6
2004	4,7	3,5	6,2
2005	5,3	4,4	6,5
2006	4,5	3,9	5,4

Πηγή: Εργατικές Στατιστικές 2006, Στατιστική Υπηρεσία. Μέχρι το 1999 ο αριθμός των ανέργων αναφέρεται στους εγγεγραμμένους άνεργους, ενώ από το 2000 πηγή των στοιχείων είναι η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

Από τότε μέχρι και το 1999 η εγγεγραμμένη ανεργία στην Κύπρο κυμαίνεται γύρω στο 3,0%, ενώ κατά την περίοδο 2000 – 2006, για την οποία πηγή των στοιχείων είναι η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ)¹, η συνολική ανεργία βρίσκεται κατά μέσο όρο στο 4,5%, με εξαίρεση τα έτη 2002 (3,3%) και 2005 (5,3%). Το επίτευγμα αυτό είναι αξιόλογο, αν λάβει κανείς υπόψη ότι η ανεργία μαστίζει εδώ και πολλά χρόνια τις ευρωπαϊκές χώρες (το ποσοστό ανεργίας στην Κύπρο συγκρίνεται ευνοϊκά με πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Αυτό μπορεί να αποδοθεί τόσο στον ψηλό ρυθμό ανάπτυξης που πέτυχε η Κυπριακή οικονομία όσο και στην σύνθεση της ανάπτυξης που επικεντρώθηκε σε τομείς ή δραστηριότητες εντάσεως εργασίας. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι το ποσοστό ανεργίας παρουσιάζεται κατά κανόνα μεγαλύτερο για τις γυναίκες. Το 2000 το ποσοστό ανεργίας για τις γυναίκες έφτασε στο 7,3%.

Ο Πίνακας 4 δείχνει τον αριθμό των εγγεγραμμένων ανέργων ως ποσοστό της συνολικής ανεργίας στους ευρύτερους κλάδους της οικονομίας και ανάμεσα

¹ Το ποσοστό ανεργίας προκύπτει συνήθως υψηλότερο με βάση την ΕΕΔ. Αυτό, ενδεχομένως να αποδίδεται στο γεγονός ότι αρκετοί νέοι επιλέγουν να μην εγγράφονται ως άνεργοι.

στους νεοεισερχόμενους την περίοδο 1991-2006. Τα κυριότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση του Πίνακα 4 αναφέρονται στην συνέχεια.

Πίνακας 4: Ποσοστό εγγεγραμμένων ανέργων κατά οικονομική δραστηριότητα

	91	92	93	95	96	97	99	00	01	02	04	05	06
Νεοεισερχόμενοι	11,0	13,4	9,9	8,3	8,0	7,5	5,1	6,5	8,4	7,3	7,3	7,2	7,7
Γεωργία Δάση και Αλιεία	1,8	2,3	2,0	1,3	1,2	1,2	1,4	1,4	0,8	0,7	0,6	0,6	0,7
Μεταλλεία και Λατομεία	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3	0,4	0,2
Μεταποίηση	15,5	14,1	26,4	22,9	23,0	22,9	23,4	20,5	16,1	15,7	12,5	12,2	13,2
Ηλεκτρισμός Υγράριο και νερό	0,5	0,8	0,7	0,5	0,6	0,6	0,4	0,3	0,1	0,1	0,1	0,4	0,5
Κατασκευές	6,9	6,6	6,8	8,2	8,5	11,9	15,0	12,1	7,9	6,2	6,2	8,1	8,7
Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Εστιατόρια και Ξενοδοχεία	39,2	26,4	26,3	28,6	28,7	27,7	27,1	29,0	31,6	34,6	38,7	35,9	33,0
Μεταφορές, Αποθηκεύσεις και Επικοινωνίες	5,5	6,2	4,8	6,2	5,4	5,2	4,2	4,9	5,8	5,4	5,1	5,0	5,6
Οικονομικοί Οργανισμοί, Ασφάλειες, Κτηματικές και Επαγγελματικές Υπηρεσίες	3,9	5,1	4,6	4,4	4,5	5,1	4,7	4,1	5,1	6,5	5,5	5,8	6,8
Κοινωνικές, Κοινωνικές και Προσωπικές Υπηρεσίες	15,4	24,9	18,3	19,5	20,0	17,7	18,5	21,0	23,8	23,2	23,7	24,3	23,7
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Πηγή: Εργατικές Στατιστικές 2002-2006.

Το μερίδιο του κλάδου 'Γεωργία, δάση και αλιεία' στην ανεργία ήταν σχετικά χαμηλό την περίοδο 1991-2006. Αντίθετα, ο κλάδος που αφορά τα 'Εστιατόρια και Ξενοδοχεία' είχε το υψηλότερο μερίδιο στην ανεργία σε όλη την διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου. Το υψηλότερο ποσοστό στον κλάδο αυτό, 39,2%, σημειώθηκε το 1991 και οφειλόταν στις αρνητικές συνέπειες που προκάλεσε στον τουρισμό ο πόλεμος στον Κόλπο.

Το μερίδιο του κλάδου της μεταποίησης στην ανεργία αυξήθηκε σημαντικά μετά το 1992, παραμένοντας σε σχετικά ψηλά επίπεδα μέχρι το 1999. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την σταδιακή κατάργηση των δασμών που άρχισε το 1988 με την έναρξη της εφαρμογής της συμφωνίας τελωνειακής ένωσης της Κύπρου με την ΕΕ και συμπληρώθηκε το 1997. Μετά το 1999 ακολούθησε πτωτική τάση, με εξαίρεση το 2006 οπότε αυξήθηκε ελαφρώς, για να επανέλθει τα τελευταία χρόνια της περιόδου περίπου στα επίπεδα που βρισκόταν πριν από

το 1993. Το μερίδιο των νεοεισερχομένων στην ανεργία κυμάνθηκε σε σχετικά χαμηλά επίπεδα την υπό εξέταση περίοδο, ενώ μειωνόταν σταδιακά κατά την διάρκειά της, με εξαίρεση τα έτη 1992, 2000 και 2001, που παρουσίασαν μικρή αύξηση. Μετά το 2001 και μέχρι το 2006 παρουσιάζεται σχετικά σταθερό και κυμαίνεται κατά μέσο όρο γύρω στο 7,5%.

Ο αριθμός των ανέργων είναι προτιμότερο να υπολογιστεί ως ποσοστό της απασχόλησης για τον κάθε κλάδο της οικονομίας, αφού τότε τα αποτελέσματα αντιπροσωπεύουν καλύτερα το μέγεθος της ανεργίας. Ο Πίνακας 5 δείχνει τον αριθμό των ανέργων ως ποσοστό της επικερδούς απασχόλησης στους ευρύτερους κλάδους της οικονομίας την περίοδο 1991-2006. Τα κυριότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση του Πίνακα 5 αναφέρονται στην συνέχεια.

Πίνακας 5: Ποσοστό εγγεγραμμένων ανέργων ως προς την επικερδή απασχόληση κατά οικονομική δραστηριότητα

	91	92	93	95	96	97	99	00	01	02	04	05	06
Γεωργία Δάση και Αλιεία	0,5	0,4	0,5	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3
Μεταλλεία και Λατομεία	4,6	2,0	2,0	1,7	2,3	3,2	2,2	2,7	4,5	5,3	6,2	9,6	5,6
Μεταποίηση	2,7	1,5	4,5	4,1	5,1	5,9	7,0	6,1	4,3	4,7	4,4	4,5	4,7
Ηλεκτρισμός Υγραέριο και νερό	3,1	3,1	3,8	2,8	3,7	4,3	3,2	2,5	0,4	0,5	0,8	3,5	3,9
Κατασκευές	2,4	1,3	2,1	2,3	2,9	4,6	6,5	5,1	2,8	2,3	2,4	3,1	3,1
Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Εστιατόρια και Ξενοδοχεία	5,3	2,1	3,0	2,8	3,4	3,6	3,6	3,6	3,3	4,0	5,1	4,8	4,2
Μεταφορές, Αποθηκεύσεις και Επικοινωνίες	3,0	2,0	2,2	2,7	2,8	2,8	2,4	2,5	2,5	2,5	2,8	2,8	2,9
Οικονομικοί Οργανισμοί, Ασφάλειες, Κτηματικές και Επαγγελματικές Υπηρεσίες	1,9	1,4	1,8	1,4	1,6	2,0	1,8	1,4	1,5	2,1	2,0	2,1	2,3
Κοινοτικές, Κοινωνικές και Προσωπικές Υπηρεσίες	2,4	2,3	2,4	2,6	3,1	2,9	3,1	3,2	3,0	3,1	3,5	3,6	3,3

Πηγή: Εργατικές Στατιστικές 1999, 2002-2006, Στατιστική Υπηρεσία.

Η ανεργία ως ποσοστό της επικερδούς απασχόλησης παρουσιάζεται αυξημένη κατά την περίοδο 1991-2006 στους κλάδους που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών (βλ. π.χ. Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Εστιατόρια και Ξενοδοχεία και Κοινοτικές, Κοινωνικές και Προσωπικές Υπηρεσίες) κάτι που έχει να κάνει και με την εποχικότητα ορισμένων επαγγελματιών στους κλάδους αυτούς. Αυξημένη ανεργία παρουσίασε και η μεταποίηση μετά το 1992, αντικατοπτρίζοντας έτσι τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπισε ο κλάδος μετά την εφαρμογή της συμφωνίας τελωνειακής ένωσης το 1988, τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα να τον

οδηγήσουν σε συρρίκνωση. Όσον αφορά τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που αποτελούν τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, προκύπτει ότι η ανεργία στον κλάδο 'Γεωργία, Δάση και Αλιεία' βρισκόταν σε αρκετά χαμηλά επίπεδα κατά την διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου, ενώ υψηλότερα επίπεδα ανεργίας παρουσίασε ο κλάδος 'Μεταλλεία και Λατομεία'. Ο κλάδος των κατασκευών παρουσίασε αυξημένο ποσοστό ανεργίας την περίοδο μετά το 1996 και μέχρι το 2000, ενώ την περίοδο 2001-2006 το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε σημαντικά. Η εξέλιξη αυτή πιθανώς να ήταν αποτέλεσμα της διοχέτευσης κεφαλαίων στο χρηματιστήριο. Μετά το κράχ του 2000, όταν τα κεφάλαια μεταφέρθηκαν στον κλάδο των κατασκευών, ο οποίος τα τελευταία χρόνια της υπό εξέταση περιόδου σημείωσε ψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Συμπερασματικά, δεδομένου ότι το επίπεδο της ανεργίας στην Κύπρο δεν άλλαξε σημαντικά κατά τη διάρκεια της περιόδου 1991-2006, οι δομικές αυτές αλλαγές αντικατοπτρίζουν την αυξανόμενη κυριαρχία των υπηρεσιών. Δείχνουν ωστόσο μεγαλύτερη ανεργία τριβής σε αυτόν τον τομέα και κυρίως στον κλάδο Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια.

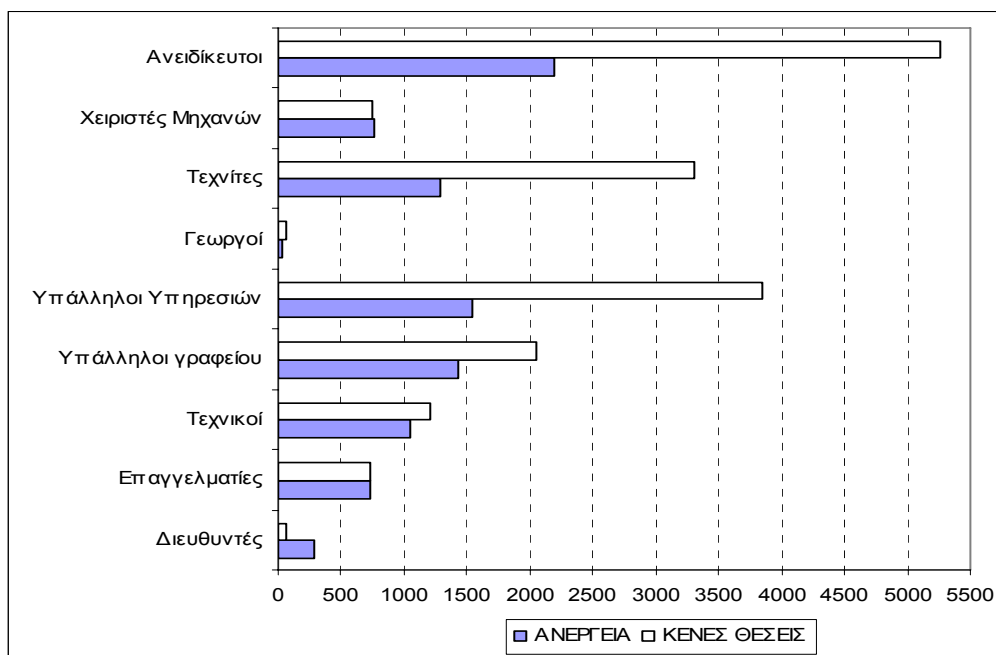
3.4. Ξένοι εργάτες

Το Διάγραμμα 2 δείχνει τον μέσο αριθμό ανέργων και κενών θέσεων για την περίοδο 1992-2006². Οι κατηγορίες των επαγγελματιών που αφορούν τους ανειδίκευτους εργάτες και τους υπαλλήλους υπηρεσιών-πωλητές, όπως φαίνεται από το διάγραμμα 2, παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ κενών θέσεων και ανεργίας, δηλαδή υπάρχει μεγάλη προσφορά θέσεων εργασίας, σε σχέση με τον αριθμό που ζητά απασχόληση στα επαγγέλματα αυτά.

Η ζήτηση εργασίας για επαγγελματίες και υπάλληλους γραφείου φαίνεται να ικανοποιείται σε μεγάλο βαθμό από την προσφορά εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ανεργία ανάμεσα στα επαγγέλματα αυτά μειώθηκε σταδιακά τα τελευταία χρόνια. Αυτό είναι φυσιολογικό, δεδομένου ότι τα επαγγέλματα αυτά ανήκουν στον τριτογενή τομέα που αναπτύχθηκε σημαντικά την περίοδο μετά το 1990.

² Οι αριθμοί στο διάγραμμα 2 δείχνουν τους μέσους όρους για την περίοδο 1992-2006. Οι κενές θέσεις και ο αριθμός των ατόμων αναφέρονται σε ετήσιους μέσους όρους.

Διάγραμμα 2: Μέσος αριθμός ανέργων και κενών θέσεων (1992-2006)

Πηγή: Εργατικές Στατιστικές 1992-2006, Στατιστική Υπηρεσία.

Πίνακας 6: Αριθμός και Ποσοστό νομίμων ξένων εργατών κατά κλάδο (αλλοδαποί και κοινοτικοί)

Κλάδος	1991		1996		2000		2005		2006	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%
Πρωτογενής τομέας	720	2,2	1508	4,7	2130	6,4	4082	13,2	3800	12,5
Μεταποίηση	1181	2,5	2084	4,9	2220	6,0	4696	13,2	5065	14,1
Κατασκευές	579	2,4	1334	4,9	1516	5,8	5613	16,5	5974	16,8
Εμπόριο	925	2,5	1827	3,6	3735	6,9	6071	9,7	6555	10,2
Ξενοδοχεία και Εστιατόρια	1652	7,0	2799	9,5	4395	13,3	11502	32,9	12870	35,8
Μεταφορές-Επικοινωνίες	317	2,2	503	2,7	1204	5,6	1631	6,8	1860	7,7
Χρηματοοικονομικοί κλάδοι	483	2,8	801	3,1	1688	5,4	3078	8,5	3948	10,4
Δημόσια διοίκηση	8	0,0	27	0,1	55	0,2	93	0,3	967	3,4
Εκπαίδευση-Υγεία	542	1,6	1190	3,2	1718	4,1	3314	6,9	3863	7,8
Νοικοκυριά	1490	60,1	4648	93,0	7737	100	15749	99,7	15952	95,5
Σύνολο	7897	3,1	16721	5,8	26398	8,5	55829	16,0	60854	17,0

Πηγή: Εργατικές Στατιστικές 2001-2006, Στατιστική Υπηρεσία: Τα στοιχεία για το 1991 αφορούν εκτιμήσεις των Πασιαρδή κ.α. (2001).

Οι αλλαγές που σημειώνονται στην διάρθρωση της αγοράς εργασίας τα τελευταία χρόνια οφείλονται κυρίως στην αύξηση των Κυπρίων που επιλέγουν να αποφοιτήσουν από το Λύκειο και να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την έλλειψη ανειδίκευτων εργατών, η οποία αντιμετωπίστηκε με την εισαγωγή ξένων εργατών. Οι

τελευταίοι απασχολήθηκαν κυρίως στον τουριστικό τομέα και στις κατασκευές (Πίνακας 6).

Παράλληλα, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των Κυπρίων και η επιθυμία τους για περισσότερο χρόνο ανάπαυσης οδήγησε σε αυξημένη ζήτηση οικιακών βοηθών. Άλλη πιθανή αιτία είναι η αύξηση των γυναικών που συνεχίζουν τις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, με αποτέλεσμα να έχουν τη δυνατότητα απολαβών μεγαλύτερων του κόστους απασχόλησης οικιακής βοηθού. Παρατηρούμε στον Πίνακα 6 ότι και η ανάγκη για οικιακές βοηθούς ικανοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό από ξένο εργατικό δυναμικό, αφού δεν ήταν δυνατό αυτό να γίνει από το εγχώριο εργατικό δυναμικό. Το ποσοστό των ξένων στο σύνολο των εργαζομένων ως οικιακοί βοηθοί παρουσίασε δραματική αύξηση την τελευταία δεκαετία με αποκορύφωμα το 2000 οπότε είχε φτάσει το 100%, από το 60,1% που ήταν το 1991.

Ο κλάδος των Ξενοδοχείων-Εστιατορίων παρουσιάζει το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό ξένων στο σύνολο των εργαζομένων, φτάνοντας για το 2006 στο 35,8%, ενώ ο κλάδος των κατασκευών την περίοδο 2003 – 2006 κατέχει το τρίτο υψηλότερο ποσοστό (το 2006 ήταν 16,8%). Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στην ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση που είχε ως αποτέλεσμα να σημειωθεί ραγδαία αύξηση στην κάθοδο κοινοτικών εργαζομένων. Οι περισσότεροι προέρχονται από την Ελλάδα και την Πολωνία και εργοδοτούνται κυρίως στον τομέα του τουρισμού και των κατασκευών. Το χαμηλότερο ποσοστό ξένων στο σύνολο των εργαζομένων σε ολόκληρη την περίοδο 1991-2006 έχει ο κλάδος της δημόσιας διοίκησης και παροχής ηλεκτρισμού και νερού.

Γενικά, το ποσοστό των ξένων στο σύνολο των εργαζομένων στην Κύπρο κατά την διάρκεια της περιόδου 1991-2006 παρουσιάζει αυξητική τάση για όλους τους τομείς της οικονομίας. Ιδιαίτερα μεγάλη είναι όμως η αύξηση σε τομείς όπου δεν απαιτούνται υψηλά προσόντα, όπως η απασχόληση σε ιδιωτικά νοικοκυριά (οικιακές βοηθοί) και τουριστικές υπηρεσίες.

3.5. Πρόσφατες εξελίξεις στην κυπριακή αγορά εργασίας

Η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1^η Μαΐου του 2004 και η μερική επανένταξη των Τουρκοκυπρίων στην αγορά εργασίας της Κύπρου από τον Απρίλιο του 2003 δημιούργησαν νέα δεδομένα στην αγορά εργασίας.

3.5.1. Τουρκοκύπριοι εργάτες

Η κατάργηση των περιορισμών διακίνησης διαμέσου της πράσινης γραμμής τον Απρίλιο του 2003 είχε ως αποτέλεσμα την ένταξη σημαντικού αριθμού Τουρκοκυπρίων στην κυπριακή οικονομία³. Σύμφωνα με στοιχεία του Τμήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων, πριν την κατάργηση των περιορισμών της ελεύθερης διακίνησης περίπου 600 Τουρκοκύπριοι απασχολούνταν στις ελεύθερες περιοχές (κυρίως στις Βρετανικές Βάσεις και στον κλάδο των κατασκευών). Μετά την κατάργηση των περιορισμών ο αριθμός των Τουρκοκύπριων εργατών που εγγράφηκαν στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων αυξήθηκε σημαντικά. Συγκεκριμένα, το 2005 έφτασαν τις 3,772 χιλιάδες, ενώ το 2006 μειώθηκαν ελαφρώς, στις 3,470 χιλιάδες. Ακόμη, αν στους πιο πάνω αριθμούς προστεθεί και ένας μεγάλος αριθμός Τουρκοκυπρίων που, ενώ εργάζονται στις ελεύθερες περιοχές, δεν είναι εγγεγραμμένοι στο Ταμείο Κοινωνικών ασφαλίσεων, ο συνολικός αριθμός των Τουρκοκυπρίων που εργάζονται στις ελεύθερες περιοχές υπολογίζεται να φτάνει στις τέσσερις με πέντε χιλιάδες. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Τουρκοκύπριοι εργάτες, ως Κύπριοι πολίτες, έχουν όλα τα δικαιώματα που αφορούν την κοινωνική ασφάλιση και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη⁴.

Σύμφωνα με τα στοιχεία από τις Υπηρεσίες Κοινωνικών Ασφαλίσεων, οι Τουρκοκύπριοι εργάτες απασχολούνται κυρίως σε κλάδους της οικονομίας όπου δεν απαιτούνται ιδιαίτερα προσόντα, όπως είναι οι κατασκευές και η μεταποίηση. Συγκεκριμένα, περίπου το 60% των Τουρκοκύπριων που είναι εγγεγραμμένοι στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων απασχολείται στον κλάδο των κατασκευών, το 10% στον κλάδο της μεταποίησης, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό, γύρω στο 7%, στον κλάδο του εμπορίου. Ως εκ τούτου, οι Τουρκοκύπριοι εργάτες είναι

³ Ο όρος «κυπριακή οικονομία» δεν περιλαμβάνει το κατεχόμενο μέρος της Κύπρου.

⁴ Σύμφωνα με το Τμήμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων, από τον Ιανουάριο του 2003 μέχρι το Αύγουστο του 2004, είχαν πληρωθεί περίπου ΛΚ5.8 εκατομμύρια υπό μορφή συντάξεων σε 4,400 Τουρκοκύπριους, εκ των οποίων 900 ήταν δικαιούχοι εξωτερικού. Ακόμη, τον Αύγουστο του 2004, 1400 Τουρκοκύπριοι έτυχαν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε σύγκριση με 200 τον Απρίλιο του 2003 ("Cyprus: Selected issues and Statistical Appendix", IMF, 2005). Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι τα δικαιώματα αυτά είχαν διαμορφωθεί πριν το 1974.

υποκατάστατοι των ανειδίκευτων ξένων εργατών, με αποτέλεσμα να μειώνονται οι ανάγκες της οικονομίας για εισαγωγή ξένου εργατικού δυναμικού.

Δεδομένου του μικρού αριθμού των Τουρκοκυπρίων που απασχολούνται στις ελεύθερες περιοχές, σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των ξένων εργατών, η απασχόλησή τους δεν αναμένεται να προκαλέσει σημαντικές επιδράσεις στο μέγεθος της αγοράς εργασίας.

3.5.2. Κοινοτικοί εργάτες

Η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση είχε ως αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξηση κοινοτικών εργαζομένων στην Κύπρο. Σύμφωνα με στοιχεία των Υπηρεσιών Κοινωνικών Ασφαλίσεων, το 2006 οι κοινοτικοί εργαζόμενοι αποτελούσαν περίπου το 31% των ξένων εργοδοτούμενων στην Κύπρο, ενώ το 69% ήταν εργαζόμενοι από τρίτες χώρες. Ο αριθμός των κοινοτικών εργοδοτούμενων το 2006 ανήλθε περίπου στις 20,000 χιλιάδες σε σχέση με 12,500 χιλιάδες το 2005, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 60%. Οι περισσότεροι κοινοτικοί προέρχονται από την Ελλάδα, την Πολωνία και το Ηνωμένο Βασίλειο και απασχολούνται κυρίως στους κλάδους των κατασκευών και του τουρισμού. Το 2006 οι κοινοτικοί εργαζόμενοι αποτελούσαν περίπου το 5,2% του εργατικού δυναμικού της Κύπρου σε σχέση με 3,3% το 2005.

Τα πιο πάνω στοιχεία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η εισροή κοινοτικών εργαζομένων ικανοποιεί μέρος των αναγκών της κυπριακής αγοράς εργασίας σε ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό, με αποτέλεσμα να γίνεται υποκατάσταση των εργαζομένων από τρίτες χώρες με κοινοτικούς εργαζομένους. Η τάση αυτή εκτιμάται ότι θα συνεχίσει να παρατηρείται και στο εγγύς μέλλον. Με την πάροδο του χρόνου, όμως, και με την αύξηση του βιοτικού επιπέδου, κυρίως των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, αναμένεται ότι θα μειωθεί.

4. ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η οικονομική θεωρία προβλέπει ότι, όταν το εργατικό δυναμικό είναι ομοιογενές, η μετανάστευση οδηγεί σε μείωση των μισθών, και, αν υπάρχουν στρεβλώσεις στην αγορά εργασίας όπως κατώτατοι μισθοί, σε αύξηση της ανεργίας. Το εργατικό δυναμικό όμως δεν είναι ομοιογενές, και μια αύξηση της μετανάστευσης

θα επηρεάσει με διαφορετικό τρόπο τις διάφορες κατηγορίες του εργατικού δυναμικού.

Το 1995 το ποσοστό των εγγεγραμμένων ανέργων στην Κύπρο ήταν 2,6%. Κατά την περίοδο 1996 – 1999 η ανεργία κυμάνθηκε μεταξύ του 3,1% και του 3,5%. Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ⁵ ο μέσος όρος της συνολικής ανεργίας το 2005 αυξήθηκε σε 5,3% από 4,7% το 2004, το ποσοστό ανεργίας των νέων ηλικίας 15-24 αυξήθηκε σε 13,9% από 10,7%, των ανδρών σε 4,4% από 3,5% και των γυναικών σε 6,5% από 6,2%. Το 2005 παρατηρήθηκε μια αύξηση τόσο της συνολικής ανεργίας όσο και της ανεργίας των διαφόρων κατηγοριών εργατικού δυναμικού, με διαφορετικούς όμως ρυθμούς, παρόλο που ο ρυθμός ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας υπήρξε πολύ ικανοποιητικός (3,8%).

Θα ανέμενε κανείς ότι η παρουσία των ξένων εργατών στη Κύπρο που στην πλειοψηφία είναι ανειδίκευτοι χωρίς ψηλό επίπεδο μόρφωσης θα είχε επηρεάσει αρνητικά τους ντόπιους ανειδίκευτους/λιγότερο μορφωμένους εργάτες που είναι υποκατάστατοι των μεταναστών (αύξηση της ανεργίας, μείωση εισοδημάτων), και θετικά τους ειδικευμένους/περισσότερο μορφωμένους (μείωση ανεργίας, αύξηση εισοδημάτων). Για διερεύνηση των επιδράσεων των ξένων εργατών στην κυπριακή αγορά εργασίας, έχουμε εκτιμήσει την επίδρασή τους στην ανεργία, στην συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και στην μερική απασχόληση, με οικονομετρικές μεθόδους που περιγράφονται στο Παράρτημα Π1.

Αρχικά, εκτιμήσαμε τις επιδράσεις αυτές συνολικά. Συγκεκριμένα, στο υπόδειγμα 1(α) εκτιμήθηκε η επίδραση των ξένων εργατών στην συνολική ανεργία (βλ. κεφ. 4.1, μέρος 4.1.1). Στο υπόδειγμα 2(α) εκτιμήθηκε η επίδραση των ξένων εργατών στην συμμετοχή του συνόλου των Κυπρίων στο εργατικό δυναμικό (βλ. κεφ. 4.1, μέρος 4.1.2), και στο υπόδειγμα 3(α) η επίδραση των ξένων εργατών στην μερική απασχόληση του συνόλου των απασχολούμενων ατόμων (βλ. κεφ. 4.2). Οι εκτιμήσεις των πιο πάνω οικονομετρικών υποδειγμάτων φαίνονται στον Πίνακα ΠΑ1 του Παραρτήματος Π1.

Στην συνέχεια, χρησιμοποιώντας τα υποδείγματα αυτά ως βάση, προστίθενται επιπλέον μεταβλητές (όροι αλληλεπίδρασης), που διακρίνουν τις διάφορες

⁵ Τα στοιχεία που αφορούν τους εγγεγραμμένους άνεργους και αυτά των ανέργων από την ΕΕΔ διαφέρουν.

κατηγορίες ατόμων ανάλογα με την ηλικία τους και με το επίπεδο εκπαίδευσης που διαθέτουν. Έτσι επιτυγχάνεται μεγαλύτερη ανάλυση της επίδρασης των ξένων εργατών στην ανεργία, στην συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και στην μερική απασχόληση αντίστοιχα (π.χ., ποιες κατηγορίες ατόμων, ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσής τους, επηρέασε περισσότερο η απασχόληση των ξένων εργατών και πώς). Συγκεκριμένα, στο υπόδειγμα 1(β) εξετάζεται η επίδραση των ξένων εργατών στην ανεργία κάθε κατηγορίας ατόμων που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό (βλ. κεφ. 4.3). Στο υπόδειγμα 2(β) εξετάζεται η επίδραση των ξένων εργατών στην συμμετοχή κάθε κατηγορίας ατόμων στο εργατικό δυναμικό (βλ. κεφ. 4.4) και, τέλος, στο υπόδειγμα 3(β) η επίδραση των ξένων εργατών στην μερική απασχόληση κάθε κατηγορίας απασχολουμένων ατόμων (βλ. κεφ. 4.5). Οι εκτιμήσεις των οικονομετρικών αυτών υποδειγμάτων φαίνονται στον Πίνακα ΠΑ2 του Παραρτήματος Π1.

4.1. Επίδραση ξένων εργατών στην συνολική ανεργία και στην συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό

Αρχικά, μέσω του οικονομετρικού υποδείγματος 1(α) του Παραρτήματος Π1 (Πίνακας ΠΑ1), έχουμε εκτιμήσει την πιθανότητα κάποιος Κύπριος που ανήκει στο εργατικό δυναμικό να μείνει άνεργος⁶. Άνεργοι είναι όσοι επιθυμούν να εργαστούν, αλλά δεν βρίσκουν εργασία, αλλιώς, το εργατικό δυναμικό πλην αυτών που εργοδοτούνται. Στην συνέχεια - υπόδειγμα 2(α) του Παραρτήματος Π1 (Πίνακας ΠΑ1) - εκτιμήσαμε την πιθανότητα συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό.

Στις εκτιμήσεις μας θεωρούμε ότι η πιθανότητα ανεργίας [υπόδειγμα 1(α)] ή συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό [υπόδειγμα 2(α)] εξαρτάται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου (ηλικία, μόρφωση, φύλο, οικογενειακή κατάσταση, τομέας απασχόλησης κλπ.) και από το ποσοστό των ξένων εργατών ως προς το εργατικό δυναμικό στον τομέα απασχόλησής του. Σκοπός της πρώτης εκτίμησης είναι να διαφανεί κατά πόσο η παρουσία ξένων εργατών στην Κύπρο έχει επηρεάσει το επίπεδο της συνολικής ανεργίας. Η εκτίμηση μέσω του οικονομετρικού υποδείγματος 2(α) έχει ως στόχο να εξετάσει την συμπεριφορά των ατόμων στην αγορά εργασίας και πώς αυτή επηρεάζεται από την παρουσία

⁶ Στο υπόδειγμα δεν λαμβάνεται υπόψη το ενδεχόμενο αφυπηρέτησης.

των ξένων εργατών, κατά πόσο δηλαδή οι ξένοι εργάτες διευκολύνουν ή όχι τη συμμετοχή του συνόλου των Κυπρίων στην αγορά εργασίας.

Για την εκτίμηση των πιο πάνω υποδειγμάτων έχουν χρησιμοποιηθεί τριμηνιαία στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ)⁷ για την περίοδο 1999–2005. Το δείγμα για το υπόδειγμα 1(α) αποτελείται από 50.596 παρατηρήσεις και περιλαμβάνει τα άτομα που δηλώνουν είτε ότι απασχολούνται σε κάποιον από τους κλάδους της οικονομίας (48.669) είτε ότι είναι άνεργοι (1.927) σε κάποια από τις έρευνες την περίοδο 1999-2005⁸. Με άλλα λόγια, στο πρώτο δείγμα περιλαμβάνονται τα άτομα που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό. Το δείγμα για το υπόδειγμα 2(α) αποτελείται από 62.394 παρατηρήσεις και περιλαμβάνει τα άτομα που δηλώνουν είτε ότι είναι ανενεργοί (11.394), επιλέγουν δηλαδή να μην συμμετέχουν στην αγορά εργασίας, είτε ότι ανήκουν στο εργατικό δυναμικό (51.000), απασχολούνται ή είναι άνεργοι (συμπεριλαμβανομένων και των ανέργων που δεν δηλώνουν κλάδο απασχόλησης στον οποίο ανήκουν).

Για τη δημιουργία της μεταβλητής που αφορά την αναλογία των ξένων εργατών ως προς το εργατικό δυναμικό στον κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, θεωρούμε ότι, στην περίπτωση των ατόμων που έχουν απασχόληση, ο κλάδος αυτός είναι ο κλάδος απασχόλησής τους, ενώ στην περίπτωση των ανέργων ο κλάδος στον οποίο δηλώνουν ότι ανήκουν⁹. Για τις περιπτώσεις των ανέργων που δεν δηλώνουν κλάδο – δηλαδή κυρίως οι νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας [404 από τους 2331 στο δείγμα του υποδείγματος 2(α)] – η μεταβλητή παίρνει την τιμή της αναλογίας των ξένων εργατών ως προς το εργατικό δυναμικό σε ολόκληρη την οικονομία. Το ίδιο ισχύει και για τα άτομα που λήφθηκαν υπόψη στο δείγμα για την εκτίμηση του υποδείγματος 2(α) και τα οποία δηλώνουν ανενεργοί.

⁷ Η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού διεξάγεται σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κάθε τρίμηνο. Στην Κύπρο διενεργήθηκε για πρώτη φορά το 1999, και μέχρι το 2003 διενεργείτο μια φορά το χρόνο, το δεύτερο τρίμηνο κάθε έτους. Από το δεύτερο τρίμηνο του 2004, η ΕΕΔ διενεργείται κάθε τρίμηνο. Το δείγμα αποτελείται από 3.600 νοικοκυριά σε όλη την Κύπρο και, μεταξύ άλλων, παρέχει πληροφορίες για την απασχόληση και την ανεργία, κατά οικονομική δραστηριότητα, επάγγελμα, επαγγελματική υπόσταση, μορφωτικό επίπεδο, φύλο και ηλικία.

⁸ Από το δείγμα εξαιρούνται τα άτομα που δηλώνουν ότι απασχολούνται στον κλάδο παροχής υπηρεσιών σε ιδιωτικά νοικοκυριά. Εξαιρούνται επίσης, τα άτομα ηλικίας κάτω των 20 ετών, οι φοιτητές, οι στρατιώτες, τα άτομα με μόνιμη αναπηρία και οι μη Κύπριοι που διαμένουν στην Κύπρο για περίοδο μικρότερη των πέντε ετών.

⁹ Αυτός είναι μάλλον ο τομέας στον οποίο απασχολούνταν προηγουμένως.

4.1.1. Επίδραση ξένων εργατών και άλλων παραγόντων στην συνολική ανεργία

Από τις εκτιμημένες παραμέτρους του οικονομετρικού υποδείγματος 1(α), έχουμε υπολογίσει την επίδραση που έχουν οι ξένοι εργάτες και άλλοι παράγοντες στην συνολική ανεργία. Οι εκτιμήσεις αυτές παρουσιάζονται στον Πίνακα 7. Οι επιδράσεις μετρούνται σε σχέση με κάποιο άτομο – βάση που παίζει το ρόλο του σημείου αναφοράς και έχει τα εξής χαρακτηριστικά: είναι γυναίκα, ηλικίας 40-49, έχει στοιχειώδη εκπαίδευση, είναι άγαμη και εργάζεται στον κλάδο χρηματοοικονομικά. Οι υπολογισμοί που παρουσιάζονται στον Πίνακα 7 εκφράζονται σε εκατοστιαίες μονάδες, ενώ η επίδραση του ποσοστού των ξένων εργατών στην πιθανότητα ανεργίας αντιστοιχεί σε αλλαγή αυτού του ποσοστού κατά μια ποσοστιαία μονάδα (π.χ., από 5% ως 6%).

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 7 πιο κάτω, το ποσοστό των ξένων εργατών σχετίζεται θετικά με την πιθανότητα κάποιος Κύπριος να μείνει άνεργος, με την επίδραση όμως να μην είναι στατιστικά σημαντική. Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η παρουσία των ξένων εργατών στην Κύπρο δεν έχει επηρεάσει το επίπεδο της συνολικής ανεργίας.

Όσον αφορά τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά, κάποιος που είναι κάτω των 29 ετών έχει αυξημένη πιθανότητα να μείνει άνεργος, παρά εάν είναι άνω των 29 ετών. Ειδικότερα όμως, εάν ανήκει στις ηλικίες 25 - 29, η πιθανότητα να μείνει άνεργος εμφανίζεται μεγαλύτερη απ' ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη ηλικιακή κατηγορία. Για παράδειγμα, κάποιος στις ηλικίες 25-29 παρουσιάζει αυξημένη πιθανότητα ανεργίας κατά 0,98% σε σχέση με το άτομο βάσης, ενώ η αντίστοιχη πιθανότητα για κάποιον στις ηλικίες 30-39 είναι 0,51%. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι στις ηλικίες 50-59 και 60-64 η επίδραση δεν προκύπτει στατιστικά σημαντική σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Επιπρόσθετα, όπως θα ανέμενε κανείς, όσο αυξάνεται το μορφωτικό επίπεδο τόσο μειώνεται η πιθανότητα ανεργίας. Η πιθανότητα ανεργίας εμφανίζεται περισσότερο μειωμένη για τα άτομα με ανώτατη εκπαίδευση και λιγότερο μειωμένη για τα άτομα με ανώτερη (κολεγιακή) και μέση εκπαίδευση αντίστοιχα. Ταυτόχρονα, η πιθανότητα ανεργίας είναι περισσότερο μειωμένη για τα άτομα με ανώτερη εκπαίδευση παρά για αυτά με μέση.

Πίνακας 7: Επίδραση Ξένων Εργατών και Άλλων Παραγόντων στη Συνολική Ανεργία

Παράμετρος	Υπόδειγμα 1(α)	
	Εκτίμηση (%)	p-value
Ηλικία2024	0,91	0,005
Ηλικία2529	0,98	0,001
Ηλικία3039	0,51	0,019
Ηλικία5059	0,27	0,244
Ηλικία6064	0,25	0,535
Μέση εκπαίδευση	-1,21	0,000
Ανώτερη εκπαίδευση	-1,87	0,000
Ανώτατη εκπαίδευση	-2,40	0,000
%Ανάπτυξης Κλάδου	-0,11	0,001
Άντρας	-2,20	0,000
Παντρεμένος	-2,10	0,000
%Ξένων Εργατών	0,09	0,259
2000	-0,50	0,156
2001	-1,20	0,000
2002	-1,60	0,000
2003	-1,20	0,004
2004	-0,70	0,218
2005	-0,90	0,197
1 ^ο τρίμηνο	0,20	0,498
3 ^ο τρίμηνο	-0,30	0,212
4 ^ο τρίμηνο	-0,20	0,393
Πρωτογενής Τομέας	-2,10	0,000
Μεταποίηση	1,60	0,010
Κατασκευές	1,80	0,035
Εμπόριο/Ξενοδοχεία/Εστιατόρια	1,60	0,008
Υπηρεσίες	-1,10	0,254
Pseudo-R squared	0,047	
Αριθμός Παρατηρήσεων	50.596	

Πηγή: Εκτιμήσεις των συγγραφέων βασισμένες στα στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) για την περίοδο 1999 – 2005.

Όσον αφορά τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά, οι άντρες παρουσιάζουν μειωμένη πιθανότητα να μείνουν άνεργοι σε σχέση με τις γυναίκες. Το ίδιο ισχύει και για τους παντρεμένους σε σχέση με τους άγαμους, ενώ κάποιος που περιλήφθηκε στο δείγμα τα έτη 2000 – 2005 εμφανίζει μειωμένη πιθανότητα να είναι άνεργος σε σχέση με κάποιον που περιλήφθηκε το 1999. Αυτό φαίνεται να συμβαίνει παρά το γεγονός ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας το 1999 βρισκόταν σε αρκετά υψηλότερο επίπεδο (4,8%), απ' ό τι ήταν για παράδειγμα το

2002 (2,1%) ή το 2003 (1,9%). Βέβαια, οι εκτιμήσεις για τα έτη, 2000, 2004 και 2005, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Επίσης, η αύξηση στον ρυθμό ανάπτυξης του κλάδου στον οποίο το άτομο δηλώνει ότι ανήκει (είτε απασχολείται είτε είναι άνεργος, αλλά προηγουμένως απασχολείτο στον συγκεκριμένο κλάδο), μειώνει την πιθανότητα ανεργίας. Συγκεκριμένα, μια αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης του κλάδου κατά μια ποσοστιαία μονάδα, προκαλεί μείωση στην πιθανότητα ανεργίας περίπου κατά 0,11%. Τέλος, κάποιος, ο οποίος ανήκει σε κάποιον από τους κλάδους της μεταποίησης, των κατασκευών και του εμπορίου/ξενοδοχείων – εστιατορίων, εμφανίζει αυξημένη πιθανότητα ανεργίας σε σύγκριση με κάποιον στον κλάδο χρηματοοικονομικά. Αντίθετα, εμφανίζει μειωμένη πιθανότητα, σε σχέση με κάποιον στον κλάδο χρηματοοικονομικά, εάν ανήκει στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας (γεωργία/δάση/αλιεία). Η αντίστοιχη επίδραση δεν είναι στατιστικά σημαντική σε ικανοποιητικό επίπεδο για όσους ανήκουν στον κλάδο των υπηρεσιών (εκπαίδευση/υγεία/υπηρεσίες υπέρ του κοινωνικού συνόλου ή κοινωνικού και ατομικού χαρακτήρα).

4.1.2. Επίδραση ξένων εργατών στην συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό

Στην συνέχεια, θέλοντας να εξετάσουμε τη συμπεριφορά των ατόμων στην αγορά εργασίας πιο σφαιρικά, εκτιμήσαμε, μέσω του οικονομετρικού υποδείγματος 2(α), την επίδραση των ξένων εργατών και άλλων παραγόντων στην πιθανότητα συμμετοχής του συνόλου των Κυπρίων στο εργατικό δυναμικό. Για παράδειγμα, αν οι ξένοι εργάτες διευκολύνουν τη συμμετοχή και την εργοδότηση (π.χ., των γυναικών) στην αγορά εργασίας ισόποσα, τότε ο αριθμός των ανέργων δεν θα επηρεαστεί. Στο εν λόγω υπόδειγμα, η επίδραση του ποσοστού των ξένων εργατών στην πιθανότητα να μην συμμετέχει κάποιος στο εργατικό δυναμικό αντιστοιχεί σε αλλαγή αυτού του ποσοστού κατά μια ποσοστιαία μονάδα (π.χ., από 5% ως 6%).

Από την εκτίμηση του υποδείγματος 2(α) προκύπτει πως η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών δεν επηρεάζει την πιθανότητα κάποιος Κύπριος να παραμείνει ανενεργός, να μην συμμετέχει δηλαδή στο εργατικό δυναμικό. Αν και η σχέση μεταξύ του ποσοστού των ξένων εργατών και της πιθανότητας μη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό εμφανίζεται θετική, η παράμετρος που αφορά το ποσοστό των ξένων εργατών δεν είναι στατιστικά σημαντική. Οι εκτιμήσεις

των υπόλοιπων παραμέτρων που αφορούν τα χαρακτηριστικά του ατόμου [όπως αυτά παρουσιάστηκαν στα πλαίσια του υποδείγματος 1(α)] φαίνονται μόνο στο Παράρτημα Π1 (Πίνακας ΠΑ1), δεδομένου ότι η μεταβλητή ενδιαφέροντος της παρούσας μελέτης είναι η απασχόληση των ξένων εργατών.

4.2. Επίδραση ξένων εργατών στη μερική απασχόληση

Μέσω του οικονομετρικού υποδείγματος 3(α) του Παραρτήματος Π1 (Πίνακας ΠΑ1), έχουμε εκτιμήσει την πιθανότητα κάποιος Κύπριος να απασχολείται με όρους μερικής απασχόλησης. Στο υπόδειγμα αυτό θεωρούμε ότι η πιθανότητα μερικής απασχόλησης επηρεάζεται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου (ηλικία, μόρφωση, φύλο, οικογενειακή κατάσταση, τομέας απασχόλησης κλπ.) και από το ποσοστό των ξένων εργατών ως προς το εργατικό δυναμικό στον τομέα απασχόλησης του.

Το δείγμα για το υπόδειγμα 3(α) αποτελείται από 48.669 παρατηρήσεις και περιλαμβάνει τα άτομα που δηλώνουν ότι απασχολούνται με όρους είτε πλήρους (44.990) είτε μερικής απασχόλησης (3.679 ή ποσοστό 7,6%), σε κάποιον από τους κλάδους της οικονομίας, σε μια από τις έρευνες την περίοδο 1999 – 2005. Σύμφωνα με την ΕΕΔ, το ποσοστό μερικής απασχόλησης στην Κύπρο το 2004 ήταν, κατά μέσο όρο, στο 8,5%, ενώ το 2005 ανέβηκε ελαφρώς στο 8,9%. Το 2006 υποχώρησε και έφτασε, κατά μέσο όρο, στο 7,7%.

Όπως και στα υποδείγματα 1(α) και 1(β), οι επιδράσεις μετρούνται από κάποιο άτομο – βάση που παίζει το ρόλο του σημείου αναφοράς και έχει τα εξής χαρακτηριστικά: είναι γυναίκα, ηλικίας 40-49, έχει στοιχειώδη εκπαίδευση, είναι άγαμη και εργάζεται στον κλάδο χρηματοοικονομικά.

Σύμφωνα με την εκτίμηση του υποδείγματος 3(α), η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών¹⁰ κατά μια ποσοστιαία μονάδα (π.χ., από 5% ως 6%) την περίοδο 1999 - 2005, αυξάνει την πιθανότητα μερικής απασχόλησης για κάποιον Κύπριο, κατά μέσο όρο κατά 0,16% (σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 10%).

¹⁰ Η επίδραση των υπολοίπων χαρακτηριστικών του ατόμου στην πιθανότητα μερικής απασχόλησης φαίνεται μόνο στο Παράρτημα Π1 (Πίνακας ΠΑ1), αφού η μεταβλητή ενδιαφέροντος της παρούσας μελέτης είναι η απασχόληση των ξένων εργατών.

4.3. Επίδραση ξένων εργατών στην ανεργία ανά κατηγορία του εργατικού δυναμικού

Όπως έχει διαφανεί από την εκτίμηση του υποδείγματος 1(α), η παρουσία των ξένων εργατών στην Κύπρο την περίοδο 1999-2005 δεν έχει επηρεάσει το επίπεδο της συνολικής ανεργίας. Χρησιμοποιώντας το υπόδειγμα 1(α) ως βάση, εισάγονται όροι αλληλεπίδρασης (interaction terms) που διακρίνουν τις διάφορες κατηγορίες του εργατικού δυναμικού ανάλογα με την ηλικία και, ταυτόχρονα, ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης που διαθέτουν. Οι όροι αυτοί πολλαπλασιάζονται με τη μεταβλητή του ποσοστού των ξένων εργατών. Συγκεκριμένα, στο υπόδειγμα 1(β) -Πίνακας ΠΑ2 του Παραρτήματος Π1- η επίδραση των ξένων εργατών στην πιθανότητα ανεργίας σε κάθε κατηγορία του εργατικού δυναμικού εξετάζεται ανάλογα με την ηλικία και ταυτόχρονα με το μορφωτικό επίπεδο. Η επανεκτίμηση του υποδείγματος 1(α) έχει ως στόχο να διερευνηθεί το αν και πώς η απασχόληση των ξένων εργατών επηρέασε την πιθανότητα ανεργίας για συγκεκριμένες κατηγορίες του εργατικού δυναμικού.

Όπως και στο υπόδειγμα 1(α), οι επιδράσεις μετρούνται από κάποιο άτομο – βάση που παίζει το ρόλο του σημείου αναφοράς και έχει τα εξής χαρακτηριστικά: είναι γυναίκα, ηλικίας 40-49, έχει στοιχειώδη εκπαίδευση, είναι άγαμη και εργάζεται στον κλάδο χρηματοοικονομικά.

Αν και η επίδραση των προσωπικών χαρακτηριστικών διαφοροποιείται κάπως σε σχέση με εκείνη του υποδείγματος 1(α), τα αποτελέσματα που προκύπτουν δεν διαφέρουν ως προς την ερμηνεία τους. Ως εκ τούτου –και δεδομένου ότι η μεταβλητή ενδιαφέροντος της παρούσας μελέτης είναι η απασχόληση των ξένων εργατών– θα επικεντρωθούμε στην επίδραση του ποσοστού των ξένων εργατών στην πιθανότητα ανεργίας κάθε κατηγορίας του εργατικού δυναμικού –ανάλογα με την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο. Οι επιδράσεις των υπολοίπων παραγόντων στην πιθανότητα ανεργίας, όπως έχουν προκύψει από την εκτίμηση του υποδείγματος 1(β), φαίνονται μόνο στον Πίνακα ΠΑ2.

Οι εκτιμήσεις στον Πίνακα 8 αφορούν την επίδραση των ξένων εργατών στην πιθανότητα ανεργίας ανά κατηγορία του εργατικού δυναμικού, εκεί όπου οι παράμετροι δεν εμφανίζουν σημαντικές στατιστικές αποκλίσεις, και εκφράζονται σε εκατοστιαίες μονάδες. Η επίδραση του ποσοστού των ξένων εργατών στην πιθανότητα ανεργίας κάθε κατηγορίας του εργατικού δυναμικού αντιστοιχεί σε

αλλαγή αυτού του ποσοστού κατά μια ποσοστιαία μονάδα (π.χ., από 5% ως 6%).

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 8, την περίοδο 1999-2005 η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών επηρεάζει διαφορετικά την πιθανότητα ανεργίας κάθε κατηγορίας του εργατικού δυναμικού, ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα προκαλεί αύξηση της πιθανότητας ανεργίας, κατά μέσο όρο, κατά 0,28% στα άτομα που ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία 20-24 σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (στοιχειώδης εκπαίδευση, μέση, ανώτατη), με εξαίρεση αυτούς με ανώτερη (κολεγιακή) εκπαίδευση, που η πιθανότητα ανεργίας δεν επηρεάζεται από την παρουσία των ξένων εργατών (η παράμετρος δεν είναι στατιστικά σημαντική).

Πίνακας 8: Επίδραση ξένων εργατών στην ανεργία ανά κατηγορία του εργατικού δυναμικού

Παράμετρος	Υπόδειγμα 1(β)	
	Εκτίμηση (%)	p-value
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία2024*</u>		
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	0,28	0,004
Μέση Εκπαίδευση	0,28	0,003
Ανώτατη Εκπαίδευση	0,28	0,007
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία2529*</u>		
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	0,35	0,000
Μέση Εκπαίδευση	0,26	0,005
Ανώτατη Εκπαίδευση	0,39	0,000
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία3039*</u>		
Μέση Εκπαίδευση	0,15	0,072
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία6064*</u>		
Ανώτατη Εκπαίδευση	0,25	0,075
Pseudo-R squared	0,053	
Αριθμός Παρατηρήσεων	50.596	

Πηγή: Εκτιμήσεις των συγγραφέων βασισμένες στα στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) για την περίοδο 1999 – 2005.

Επιπρόσθετα, η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα αυξάνει την πιθανότητα ανεργίας των ατόμων που εμπíπτουν στην ηλικιακή κατηγορία 25-29 κατά 0,35%, εφόσον διαθέτουν στοιχειώδη εκπαίδευση, κατά 0,26% εφόσον διαθέτουν μέση εκπαίδευση και κατά 0,39% για τα άτομα με ανώτατη εκπαίδευση. Όπως και στην ηλικιακή κατηγορία 20-24, έτσι

και στην ηλικιακή κατηγορία 25-29 η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών δεν επηρεάζει την πιθανότητα ανεργίας των ατόμων με ανώτερη εκπαίδευση.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες ηλικιακές κατηγορίες του εργατικού δυναμικού (30-39, 40-49, 50-59, 60-64), η παρουσία των ξένων εργατών την περίοδο 1999 – 2005 στην Κύπρο, δεν επηρέασε την πιθανότητα ανεργίας (οι παράμετροι δεν είναι στατιστικά σημαντικές σε ικανοποιητικό ποσοστό). Εξαίρεση αποτελούν τα άτομα ηλικίας 30-39 με μέση εκπαίδευση, καθώς και τα άτομα ηλικίας 60-64 με ανώτατη εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα οδηγεί σε αύξηση της πιθανότητας ανεργίας 0,15% για τους πρώτους και 0,25% για τους δεύτερους. Οι εκτιμήσεις αυτές είναι στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο 10%.

Τα αποτελέσματα από την εκτίμηση του υποδείγματος 1(β) οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η παρουσία των ξένων εργατών στην Κύπρο την περίοδο 1999 – 2005 επηρέασε θετικά την πιθανότητα ανεργίας στις ηλικιακές κατηγορίες 20-24 και 25-29, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, εκτός των ατόμων με ανώτερη (κολεγιακή) εκπαίδευση. Από την άλλη, η πιθανότητα ανεργίας δεν φαίνεται να επηρεάστηκε για τα άτομα σε μεγαλύτερες ηλικιακές κατηγορίες, ανεξάρτητα από το επίπεδο της εκπαίδευσής τους (η πιθανότητα εμφανίζεται θετική μόνο στις περιπτώσεις των ατόμων ηλικίας 30-39 με μέση εκπαίδευση και των ατόμων ηλικίας 60-64 με ανώτατη εκπαίδευση).

Τη μεγαλύτερη αύξηση στην πιθανότητα ανεργίας, λόγω των ξένων εργατών, 0,39%, είχαν τα άτομα στην ηλικιακή κατηγορία 25-29 με ανώτατη εκπαίδευση, ενώ σημαντικά επηρεάστηκαν και τα άτομα της ίδιας ηλικιακής κατηγορίας με στοιχειώδη εκπαίδευση (0,35%). Λαμβάνοντας υπόψη το αποτέλεσμα αυτό, σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα στην ηλικιακή κατηγορία 20-24, συμπεραίνεται ότι η επίδραση των ξένων εργατών στην πιθανότητα ανεργίας δεν σχετίζεται με το επίπεδο εκπαίδευσης στις ηλικιακές αυτές κατηγορίες, εκτός κι αν αυτό είναι ανώτερο/ κολεγιακό, όπου η πιθανότητα ανεργίας δεν επηρεάζεται.

Επίσης, το γεγονός ότι στην ηλικιακή κατηγορία 25-29 περισσότερο έχουν επηρεαστεί τα άτομα με ανώτατη εκπαίδευση είναι μια ένδειξη ότι τα άτομα αυτά, που είναι κυρίως νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας, επιλέγουν να παραμείνουν άνεργοι για κάποιο χρονικό διάστημα, παρά να απασχοληθούν με χαμηλότερο των προσδοκιών τους μισθό. Με άλλα λόγια, οι ξένοι εργάτες στην

περίπτωση αυτή πιθανώς να "παίρνουν" τις δουλειές που αρνούνται να διεκδικήσουν οι ντόπιοι εργάτες. Βέβαια, το συμπέρασμα αυτό διατυπώνεται με επιφύλαξη, δεδομένου ότι οι ξένοι εργάτες στην Κύπρο -που στην πλειοψηφία τους είναι ανειδίκευτοι με στοιχειώδη εκπαίδευση- συμπληρώνουν παρά υποκαθιστούν τους ντόπιους εργαζόμενους. Αντίθετα, όπως έχει προκύψει με βάση τις πιο πάνω εκτιμήσεις, το εύρημα ότι οι ξένοι εργάτες στην Κύπρο δεν επηρεάζουν την πιθανότητα ανεργίας των ατόμων με ανώτερη εκπαίδευση, επιβεβαιώνει τις θεωρητικές προβλέψεις.

4.4. Επίδραση ξένων εργατών στην συμμετοχή κάθε κατηγορίας στο εργατικό δυναμικό

Σύμφωνα με την εκτίμηση του υποδείγματος 2(α), η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών την περίοδο 1999-2005 δεν επηρεάζει την πιθανότητα κάποιος Κύπριος να παραμείνει ανενεργός, να μην συμμετέχει δηλαδή στο εργατικό δυναμικό.

Έχοντας ως σημείο εκκίνησης το υπόδειγμα 2(α), χρησιμοποιούνται όροι αλληλεπίδρασης -όπως και στο υπόδειγμα 1(β)- που διακρίνουν τις διάφορες κατηγορίες ατόμων ανάλογα με την ηλικία τους και, ταυτόχρονα, με το επίπεδο εκπαίδευσης που διαθέτουν. Οι όροι αυτοί πολλαπλασιάζονται με τη μεταβλητή του ποσοστού των ξένων εργατών. Συγκεκριμένα, στο υπόδειγμα 2(β) του Πίνακα ΠΑ2 του Παραρτήματος Π1, εκτιμάται η επίδραση του ποσοστού των ξένων εργατών στην πιθανότητα συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, ανάλογα με την ηλικιακή κατηγορία και ταυτόχρονα με το επίπεδο εκπαίδευσης των ατόμων που είτε ανήκουν στο εργατικό δυναμικό είτε δηλώνουν ανενεργοί. Η επανεκτίμηση του υποδείγματος 2(α) έχει ως στόχο να διερευνηθεί το αν και σε ποιο βαθμό η απασχόληση των ξένων εργατών επηρέασε συγκεκριμένες κατηγορίες στην πιθανότητα συμμετοχής τους στο εργατικό δυναμικό.

Όπως και στο υπόδειγμα 2(α), οι επιδράσεις μετρούνται από κάποιο άτομο – βάση που παίζει το ρόλο του σημείου αναφοράς και έχει τα εξής χαρακτηριστικά: είναι γυναίκα, ηλικίας 40-49, έχει στοιχειώδη εκπαίδευση, είναι άγαμη και εργάζεται στον κλάδο χρηματοοικονομικά.

Οι εκτιμήσεις που παρουσιάζονται στον Πίνακα 9 αφορούν την επίδραση των ξένων εργατών στην πιθανότητα μη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό κάθε

κατηγορίας εκεί όπου οι παράμετροι δεν εμφανίζουν σημαντικές στατιστικές αποκλίσεις, και εκφράζονται σε εκατοστιαίες μονάδες¹¹. Η επίδραση του ποσοστού των ξένων εργατών στην πιθανότητα μη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό κάθε κατηγορίας ατόμων που είτε ανήκουν στο εργατικό δυναμικό είτε δηλώνουν ανενεργοί, αντιστοιχεί σε αλλαγή αυτού του ποσοστού κατά μια ποσοστιαία μονάδα (π.χ., από 5% ως 6%).

Πίνακας 9: Επίδραση ξένων εργατών στην συμμετοχή ανά κατηγορία στο εργατικό δυναμικό

Παράμετρος	Υπόδειγμα 2 (β)	
	Εκτίμηση (%)	p-value
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία2024*</u>		
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	0,58	0,013
Ανώτερη Εκπαίδευση	-0,99	0,003
Ανώτατη Εκπαίδευση	-1,10	0,000
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία2529*</u>		
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	0,68	0,001
Ανώτατη Εκπαίδευση	-0,51	0,029
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία3039*</u>		
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	0,32	0,084
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία4049*</u>		
Μέση Εκπαίδευση	-0,36	0,047
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία6064*</u>		
Μέση Εκπαίδευση	1,03	0,000
Ανώτερη Εκπαίδευση	1,51	0,000
Ανώτατη Εκπαίδευση	1,48	0,000
Pseudo-R squared	0,550	
Αριθμός Παρατηρήσεων	62.394	

Πηγή: Εκτιμήσεις των συγγραφέων βασισμένες στα στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) για την περίοδο 1999 – 2005.

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 9, την περίοδο 1999-2005 η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών επηρεάζει διαφορετικά την πιθανότητα μη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό κάθε κατηγορίας ατόμων, ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης που διαθέτουν. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα αυξάνει την πιθανότητα μη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό για άτομα ηλικίας

¹¹ Δεδομένου ότι η μεταβλητή ενδιαφέροντος της παρούσας μελέτης είναι η απασχόληση των ξένων εργατών, οι επιδράσεις των υπόλοιπων παραγόντων στην πιθανότητα μη συμμετοχής φαίνονται μόνο στον Πίνακα ΠΑ2 του Παραρτήματος Π1.

20-24, 25-29, 30-39 με στοιχειώδη εκπαίδευση, κατά μέσο όρο 0,58% (σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%), 0,68% (σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 1%) και 0,32% (σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 10%) αντίστοιχα.

Επιπρόσθετα, η πιθανότητα μη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, λόγω των ξένων εργατών, επηρεάζεται θετικά για τα άτομα 60-64 ετών, με εξαίρεση αυτούς με στοιχειώδη εκπαίδευση, οι οποίοι δεν επηρεάζονται. Συγκεκριμένα, μετά από μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα, η πιθανότητα μη συμμετοχής στην ηλικιακή αυτή κατηγορία αυξάνεται κατά 1,03% για τα άτομα με μέση εκπαίδευση, 1,51% για τα άτομα με ανώτερη εκπαίδευση και 1,48% για αυτούς με ανώτατη εκπαίδευση.

Αντίθετα, η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα μειώνει την πιθανότητα μη συμμετοχής για όσους είναι 20-24 ετών και διαθέτουν είτε ανώτερο είτε ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης κατά 0,99% και 1,10% αντίστοιχα. Ταυτόχρονα, όσοι είναι 25-29 ετών και έχουν ανώτατη εκπαίδευση επίσης εμφανίζουν μειωμένη πιθανότητα μη συμμετοχής, κατά μέσο όρο, 0,51%. Ακόμη, μειωμένη πιθανότητα μη συμμετοχής εμφανίζουν και τα άτομα ηλικίας 40-49 με μέση εκπαίδευση (μετά από μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα η πιθανότητα μη συμμετοχής τους μειώνεται κατά 0,36%).

Όσον αφορά τις υπόλοιπες κατηγορίες, αναλόγως ηλικίας και επιπέδου μόρφωσης, το ποσοστό των ξένων εργατών δεν φαίνεται να επηρεάζει την πιθανότητα μη συμμετοχής τους στο εργατικό δυναμικό.

Συμπερασματικά, η παρουσία των ξένων εργατών στην Κύπρο την περίοδο 1999–2005 μείωσε την πιθανότητα συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό των ατόμων που ανήκουν στις ηλικιακές κατηγορίες 20-24, 25-29 και 30-39 και διαθέτουν στοιχειώδη εκπαίδευση –ειδικότερα για τα άτομα ηλικίας 25-29 - και την αύξησε για τα άτομα με ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης ηλικίας 20-24 και 25-29 (και για τα άτομα με ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης, εφόσον είναι ηλικίας 20-24). Με άλλα λόγια, επηρέασε θετικά τους νέους με πανεπιστημιακή ή και κολεγιακή εκπαίδευση και αρνητικά αυτούς με στοιχειώδες επίπεδο εκπαίδευσης. Το αποτέλεσμα αυτό είναι λογικό, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ξένοι εργάτες απασχολούνται κυρίως σε τομείς της οικονομίας όπου δεν απαιτούνται ιδιαίτερα

προσόντα (λ.χ., ψηλό επίπεδο εκπαίδευσης) κι εκεί όπου ο μισθός εργασίας είναι χαμηλότερος ή ίσος με τον κατώτατο μισθό. Τέλος, η πιθανότητα συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, λόγω των ξένων εργατών, επηρεάστηκε αρνητικά για τα άτομα ηλικίας 60-64, με εξαίρεση αυτούς με στοιχειώδες επίπεδο εκπαίδευσης, των οποίων η πιθανότητα συμμετοχής δεν επηρεάζεται.

4.5. Επίδραση ξένων εργατών στην μερική απασχόληση κάθε κατηγορίας απασχολούμενων

Με βάση την εκτίμηση του υποδείγματος 3(α), η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα (π.χ., από 5% ως 6%) την περίοδο 1999-2005 αυξάνει την πιθανότητα μερικής απασχόλησης για κάποιον Κύπριο περίπου κατά 0,16%.

Για να εξετάσουμε την επίδραση των ξένων εργατών στην πιθανότητα μερικής απασχόλησης σε κάθε κατηγορία απασχολούμενων ατόμων του δείγματος –τα οποία απασχολούνται με όρους είτε πλήρους είτε μερικής απασχόλησης– επανεκτιμήσαμε το υπόδειγμα 3(α). Η διαφορά του υποδείγματος 3(β) του Πίνακα ΠΑ2 του Παραρτήματος Π1 με το υπόδειγμα 3(α), που αναλύθηκε στο κεφάλαιο 4.2 πιο πάνω, είναι ότι σε αυτό περιλαμβάνονται όροι αλληλεπίδρασης [όπως και στα υποδείγματα 1(β) και 2(β)] που διακρίνουν τα άτομα αναλόγως της ηλικίας και του επιπέδου εκπαίδευσής τους. Οι όροι αυτοί πολλαπλασιάζονται με τη μεταβλητή του ποσοστού των ξένων εργατών.

Οι επιδράσεις, όπως και στα προηγούμενα υποδείγματα που εξετάστηκαν, μετρούνται από κάποιο άτομο – βάση που παίζει το ρόλο του σημείου αναφοράς και έχει τα εξής χαρακτηριστικά: είναι γυναίκα, ηλικίας 40-49, έχει στοιχειώδη εκπαίδευση, είναι άγαμη και εργάζεται στον κλάδο χρηματοοικονομικά.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων του υποδείγματος 3(β), η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών αυξάνει την πιθανότητα μερικής απασχόλησης για όλα τα άτομα ηλικίας κάτω των 39 ετών, ανεξαρτήτως επιπέδου εκπαίδευσης. Οι επιδράσεις των μεταβλητών αυτών προκύπτουν στατιστικά σημαντικές σε ικανοποιητικό επίπεδο, με εξαίρεση την επίδραση για τα άτομα ηλικίας 25-29 με μέση εκπαίδευση. Επίσης, από την αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών θετικά επηρεάζεται η πιθανότητα μερικής απασχόλησης για τα άτομα ηλικίας 40-49 με ανώτατη εκπαίδευση, καθώς και για

άτομα στην ηλικιακή κατηγορία 60-64 με ανώτερη είτε ανώτατη εκπαίδευση. Αντίθετα, η πιθανότητα μερικής απασχόλησης επηρεάζεται αρνητικά για τα άτομα ηλικίας 60-64 με στοιχειώδες επίπεδο εκπαίδευσης (η επίδραση προκύπτει στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 10%). Για τις υπόλοιπες κατηγορίες η πιθανότητα μερικής απασχόλησης δεν επηρεάζεται από την αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών (οι παράμετροι εμφανίζουν σημαντικές στατιστικές αποκλίσεις).

Πίνακας 10: Επίδραση ξένων εργατών στην μερική απασχόληση κάθε κατηγορίας απασχολούμενων

Παράμετρος	Υπόδειγμα 3 (β)	
	Εκτίμηση (%)	p-value
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία2024*</u>		
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	0,50	0,000
Μέση Εκπαίδευση	0,30	0,019
Ανώτερη Εκπαίδευση	0,39	0,005
Ανώτατη Εκπαίδευση	0,84	0,000
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία2529*</u>		
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	0,49	0,000
Ανώτερη Εκπαίδευση	0,30	0,021
Ανώτατη Εκπαίδευση	0,74	0,000
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία3039*</u>		
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	0,34	0,002
Μέση Εκπαίδευση	0,22	0,040
Ανώτερη Εκπαίδευση	0,20	0,087
Ανώτατη Εκπαίδευση	0,46	0,000
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία4049*</u>		
Ανώτατη Εκπαίδευση	0,23	0,039
<u>% Ξένων Εργατών*Ηλικία6064*</u>		
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	-0,23	0,075
Ανώτερη Εκπαίδευση	0,55	0,002
Ανώτατη Εκπαίδευση	0,67	0,000
Pseudo-R squared	0,133	
Αριθμός Παρατηρήσεων	48.669	

Πηγή: Εκτιμήσεις των συγγραφέων βασισμένες στα στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) για την περίοδο 1999 – 2005.

Οι εκτιμήσεις που παρουσιάζονται στον Πίνακα 10 πιο πάνω αφορούν την επίδραση των ξένων εργατών στην πιθανότητα μερικής απασχόλησης κάθε κατηγορίας, εκεί όπου οι παράμετροι δεν εμφανίζουν σημαντικές στατιστικές

αποκλίσεις, και εκφράζονται σε εκατοστιαίες μονάδες¹². Η επίδραση του ποσοστού των ξένων εργατών στην πιθανότητα μερικής απασχόλησης κάθε κατηγορίας αντιστοιχεί σε αλλαγή αυτού του ποσοστού κατά μια ποσοστιαία μονάδα (π.χ., από 5% ως 6%).

Από τον Πίνακα 10 φαίνεται πως για άτομα 20–39 ετών (20-24, 25-29, 30-39), ιδιαίτερα θετικά επηρεάζεται η πιθανότητα μερικής απασχόλησης -από την αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών- για τα άτομα με ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης, αλλά και για αυτά με στοιχειώδη εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα αυξάνει την πιθανότητα μερικής απασχόλησης κατά 0,84% για τα άτομα ηλικίας 20-24 με ανώτατη εκπαίδευση και 0,50% για τα άτομα της ίδιας ηλικιακής κατηγορίας με στοιχειώδες επίπεδο εκπαίδευσης. Τα αντίστοιχα ποσοστά –δηλαδή αυτών με ανώτατη και αυτών με στοιχειώδη εκπαίδευση - στις ηλικίες 25-29 είναι 0,74% και 0,49%, ενώ στις ηλικίες 30-39 είναι 0,46% και 0,34%. Επίσης, οι πιθανότητες μερικής απασχόλησης –λόγω των ξένων εργατών- στις ηλικίες 20-24 εμφανίζονται μεγαλύτερες σε κάθε επίπεδο εκπαίδευσης σε σύγκριση με τις ηλικίες 25-29. Ταυτόχρονα, στις ηλικίες 25-29 οι πιθανότητες μερικής απασχόλησης προκύπτουν αυξημένες σε σχέση με τις ηλικίες 30-39 σε κάθε επίπεδο εκπαίδευσης, εκτός από την μέση εκπαίδευση, που η επίδραση είναι στατιστικά ασήμαντη.

Τέλος, μετά από μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα, η πιθανότητα μερικής απασχόλησης αυξάνεται κατά 0,67% και 0,55% αντίστοιχα για τα άτομα στις ηλικίες 60-64 με ανώτατη και ανώτερη εκπαίδευση.

Γενικά, συμπεραίνεται πως οι ξένοι εργάτες αυξάνουν την πιθανότητα μερικής απασχόλησης για τα πιο νεαρά άτομα –ανεξαρτήτως επιπέδου εκπαίδευσης- (όσο πιο μικρή είναι η ηλικία του ατόμου, εφόσον είναι μεταξύ 20-39 ετών, τόσο μεγαλύτερη πιθανότητα έχει να απασχοληθεί με όρους μερικής απασχόλησης) και για τα άτομα 60-64 ετών, με ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση. Στις υπόλοιπες κατηγορίες η πιθανότητα μερικής απασχόλησης δεν επηρεάζεται, εκτός από τα άτομα ηλικίας 40-49, με ανώτατη εκπαίδευση, και αυτά ηλικίας 60-

¹² Η επίδραση των υπολοίπων χαρακτηριστικών του ατόμου στην πιθανότητα μερικής απασχόλησης φαίνεται μόνο στο Παράρτημα Π1 (Πίνακας ΠΑ2), αφού η μεταβλητή ενδιαφέροντος της παρούσας μελέτης είναι η απασχόληση των ξένων εργατών.

64 με στοιχειώδη εκπαίδευση, που η πιθανότητα μερικής απασχόλησής τους επηρεάζεται θετικά και αρνητικά αντίστοιχα.

Επισημαίνεται ότι από την εκτίμηση των υποδειγμάτων του Παραρτήματος Π1, παρατηρήθηκε ότι οι άντρες παρουσιάζουν μειωμένη πιθανότητα ανεργίας [υπόδειγμα 1(α), 1(β)] και αυξημένη πιθανότητα συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό [υπόδειγμα 2(α), 2(β)] σε σχέση με τις γυναίκες. Ταυτόχρονα, εμφανίζουν μειωμένη πιθανότητα να απασχοληθούν με όρους μερικής απασχόλησης [υπόδειγμα 3(α), 3(β)] έναντι των γυναικών. Οι στατιστικά σημαντικές αυτές επιδράσεις αποτελούν ένδειξη πως οι γυναίκες στην Κύπρο εξακολουθούν να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, σε σχέση με τους άντρες, σε ό,τι αφορά στην αγορά εργασίας. Αυτό παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια το ποσοστό συμμετοχής τους στο εργατικό δυναμικό έχει αυξηθεί, λόγω συνεχούς αύξησης του ποσοστού των γυναικών που συνεχίζουν σε ανώτερες σπουδές, ως επακόλουθο της αναγνώρισης της ισότητας των δύο φύλων.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Έχουμε εκτιμήσει την επίδραση των ξένων εργατών και άλλων παραγόντων (όπως το επίπεδο μόρφωσης, η ηλικία, ο τόπος διαμονής κλπ.) στην πιθανότητα ανεργίας των Κυπρίων που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό. Εκτιμήσαμε επίσης την επίδραση των ξένων εργατών στην πιθανότητα συμμετοχής του συνόλου των Κυπρίων στο εργατικό δυναμικό, καθώς και στην πιθανότητα μερικής απασχόλησης του συνόλου των απασχολούμενων ατόμων.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, η παρουσία των ξένων εργατών στην Κύπρο την περίοδο 1999-2005 δεν έχει επηρεάσει το επίπεδο της συνολικής ανεργίας. Ακόμη, η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών την ίδια περίοδο δεν έχει επηρεάσει την πιθανότητα κάποιος Κύπριος να παραμείνει ανενεργός, να μην συμμετέχει δηλαδή στο εργατικό δυναμικό. Αντίθετα, μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα (π.χ., από 5% ως 6%) την εν λόγω περίοδο, επηρεάζει θετικά την πιθανότητα μερικής απασχόλησης για κάποιον Κύπριο, περίπου κατά 0,16%.

Μια ολοκληρωμένη ανάλυση θα πρέπει να λάβει υπόψιν το γεγονός ότι η παρουσία ξένων εργατών δυνατόν να έχει διαφορετικές επιπτώσεις σε διαφορετικές ομάδες του πληθυσμού. Πρέπει δηλαδή να διερευνηθούν οι

επιπτώσεις στην κάθε ομάδα ξεχωριστά και όχι μόνο οι συνολικές επιπτώσεις, διαφορετικά πιθανόν να εξαχθούν λανθασμένα συμπεράσματα. Για παράδειγμα, αν οι ξένοι εργάτες αυξάνουν τη συμμετοχή μητέρων και μειώνουν ισόποσα τη συμμετοχή ανειδίκευτων εργατών, τότε μια ανάλυση που εξετάζει μόνο τη συνολική επίδραση θα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αυτή είναι μηδενική, ενώ στην πραγματικότητα υπάρχουν σημαντικές επιδράσεις στο επίπεδο των διαφόρων πληθυσμιακών ομάδων.

Με αυτό το σκεπτικό, εξετάστηκαν οι επιδράσεις των ξένων εργατών, καθώς και άλλων παραγόντων, στην ανεργία, στη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και στη μερική απασχόληση σε διάφορες κατηγορίες ατόμων, ανάλογα με την ηλικία και ταυτόχρονα το επίπεδο εκπαίδευσής τους.

Η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών την περίοδο 1999-2005 επηρεάζει διαφορετικά την πιθανότητα ανεργίας κάθε κατηγορίας του εργατικού δυναμικού, ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα προκαλεί αύξηση της πιθανότητας ανεργίας κατά 0,28% στα άτομα ηλικίας 20-24 σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (στοιχειώδης εκπαίδευση, μέση, ανώτατη), με εξαίρεση αυτούς με ανώτερη (κολεγιακή) εκπαίδευση, των οποίων η πιθανότητα ανεργίας δεν επηρεάζεται από την παρουσία των ξένων εργατών.

Επιπρόσθετα, η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα αυξάνει την πιθανότητα ανεργίας των ατόμων ηλικίας 25-29 κατά 0,35%, εφόσον διαθέτουν στοιχειώδη εκπαίδευση, κατά 0,26% εφόσον διαθέτουν μέση εκπαίδευση και κατά 0,39% για τα άτομα με ανώτατη εκπαίδευση. Όπως και στην ηλικιακή κατηγορία 20-24, έτσι και στην κατηγορία 25-29 η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών δεν επηρεάζει την πιθανότητα ανεργίας των ατόμων με ανώτερη εκπαίδευση.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες ηλικιακές κατηγορίες του εργατικού δυναμικού (30-39, 40-49, 50-59, 60-64), η παρουσία των ξένων εργατών την περίοδο 1999-2005 στην Κύπρο, δεν επηρέασε την πιθανότητα ανεργίας. Εξαίρεση αποτελούν τα άτομα ηλικίας 30-39 με μέση εκπαίδευση, καθώς και τα άτομα ηλικίας 60-64 με ανώτατη εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα οδηγεί σε αύξηση της πιθανότητας ανεργίας, κατά 0,15% για τους πρώτους και 0,25% για τους δεύτερους.

Τη μεγαλύτερη επίπτωση στην πιθανότητα ανεργίας, λόγω των ξένων εργατών, 0,39%, είχαν τα άτομα ηλικίας 25-29 με ανώτατη εκπαίδευση, ενώ στην ίδια ηλικιακή κατηγορία σημαντικά επηρεάστηκαν και τα άτομα με στοιχειώδη εκπαίδευση (0,35%). Λαμβάνοντας υπόψη το αποτέλεσμα αυτό, σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα στην ηλικιακή κατηγορία 20-24, συμπεραίνουμε ότι η επίδραση των ξένων εργατών στην πιθανότητα ανεργίας δεν σχετίζεται με το επίπεδο εκπαίδευσης στις ηλικιακές αυτές κατηγορίες, εκτός κι αν αυτό είναι ανώτερο, οπότε η πιθανότητα ανεργίας δεν επηρεάζεται.

Η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών την περίοδο 1999-2005 επηρεάζει διαφορετικά την πιθανότητα μη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό κάθε κατηγορίας ατόμων, ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης που διαθέτουν. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα αυξάνει την πιθανότητα μη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό για τα άτομα ηλικίας 20-24, 25-29, 30-39 με στοιχειώδη εκπαίδευση, κατά 0,58%, 0,68% και 0,32% αντίστοιχα.

Επιπρόσθετα, η πιθανότητα μη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, λόγω των ξένων εργατών, επηρεάζεται θετικά για τα άτομα ηλικίας 60-64, με εξαίρεση αυτούς με στοιχειώδη εκπαίδευση, οι οποίοι δεν επηρεάζονται. Συγκεκριμένα, μετά από μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα, η πιθανότητα μη συμμετοχής στην ηλικιακή αυτή κατηγορία αυξάνεται κατά 1,03% για τα άτομα με μέση εκπαίδευση, 1,51% για τα άτομα με ανώτερη εκπαίδευση και 1,48% για αυτούς με ανώτατη εκπαίδευση.

Αντίθετα, η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα μειώνει την πιθανότητα μη συμμετοχής για άτομα ηλικίας 20-24 που διαθέτουν είτε ανώτερο είτε ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης κατά 0,99% και 1,10% αντίστοιχα. Ταυτόχρονα, όσοι είναι 25-29 ετών και έχουν ανώτατη εκπαίδευση επίσης εμφανίζουν μειωμένη πιθανότητα μη συμμετοχής 0,51%. Ακόμη, μειωμένη πιθανότητα μη συμμετοχής εμφανίζουν και τα άτομα ηλικίας 40-49 με μέση εκπαίδευση (μετά από μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα η πιθανότητα μη συμμετοχής τους μειώνεται κατά 0,36%).

Όσον αφορά τις υπόλοιπες κατηγορίες, αναλόγως ηλικίας και επιπέδου μόρφωσης, το ποσοστό των ξένων εργατών δεν φαίνεται να επηρεάζει την πιθανότητα μη συμμετοχής τους στο εργατικό δυναμικό.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων μας, η αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών αυξάνει την πιθανότητα μερικής απασχόλησης για όλα τα άτομα ηλικίας κάτω των 39 ετών, ανεξαρτήτως επιπέδου εκπαίδευσης. Οι επιδράσεις των μεταβλητών αυτών προκύπτουν στατιστικά σημαντικές σε ικανοποιητικό επίπεδο, με εξαίρεση την επίδραση για τα άτομα ηλικίας 25-29 με μέση εκπαίδευση. Επίσης, από την αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών θετικά επηρεάζεται η πιθανότητα μερικής απασχόλησης για τα άτομα ηλικίας 40-49 με ανώτατη εκπαίδευση, καθώς και για άτομα στην ηλικιακή κατηγορία 60-64 με ανώτερη είτε ανώτατη εκπαίδευση. Αντίθετα, η πιθανότητα μερικής απασχόλησης επηρεάζεται αρνητικά για τα άτομα ηλικίας 60-64 με στοιχειώδη εκπαίδευση. Για τις υπόλοιπες κατηγορίες η πιθανότητα μερικής απασχόλησης δεν επηρεάζεται από την αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών.

Από την εκτίμηση της επίδρασης των ξένων εργατών στην πιθανότητα μερικής απασχόλησης, προκύπτει, επίσης, πως για άτομα 20–39 ετών (ηλικιακές κατηγορίες 20-24, 25-29, 30-39), ιδιαίτερα θετικά επηρεάζεται η πιθανότητα μερικής απασχόλησης για τα άτομα με ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης, αλλά και για αυτά με στοιχειώδη εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα αυξάνει την πιθανότητα μερικής απασχόλησης, κατά 0,84% για τα άτομα ηλικίας 20-24 με ανώτατη εκπαίδευση και 0,50% για τα άτομα της ίδιας ηλικιακής κατηγορίας, με στοιχειώδες επίπεδο εκπαίδευσης. Τα αντίστοιχα ποσοστά –δηλαδή αυτών με ανώτατη και αυτών με στοιχειώδη εκπαίδευση - στις ηλικίες 25-29 είναι 0,74% και 0,49%, ενώ στις ηλικίες 30-39 είναι 0,46% και 0,34%.

Επιπρόσθετα, οι πιθανότητες μερικής απασχόλησης στις ηλικίες 20-24 εμφανίζονται μεγαλύτερες σε κάθε επίπεδο εκπαίδευσης, σε σύγκριση με τις ηλικίες 25-29. Ταυτόχρονα, στις ηλικίες 25-29 οι πιθανότητες μερικής απασχόλησης προκύπτουν αυξημένες σε σχέση με τις ηλικίες 30-39 σε κάθε επίπεδο εκπαίδευσης, εκτός από την μέση εκπαίδευση, που η επίδραση είναι στατιστικά ασήμαντη.

Τέλος, μετά από μια αύξηση του ποσοστού των ξένων εργατών κατά μια ποσοστιαία μονάδα, η πιθανότητα μερικής απασχόλησης αυξάνεται κατά 0,67% και 0,55%, αντίστοιχα, για τα άτομα στις ηλικίες 60-64 με ανώτατη και ανώτερη εκπαίδευση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Borjas G., 1990, *Friends or Strangers: The Impact of Immigrants on the U.S Economy*, Basic Books, New York.
- Borjas G., 1993, *The Impact of Immigrants on Employment Opportunities of Natives in OECD*, *The Changing Course of International Migration*, Paris.
- Borjas G., 1994, *The Economics of Immigration*, *Journal of Economic Literature*, 52, 1667-1717.
- Card D., 2001, *Immigration Inflows, Native Outflows and the Local Market Impacts of Higher Immigration*, *Journal of Labour Economics*, Vol. 19, No 1, pp.22-64
- Chang. H. C, 2003, *Do Immigrants Rob Jobs? A Case Study of Australia*, Research Paper Number 883.
- David. P and Withers.G, 1993, *Do Migrants Rob jobs? Lessons of Australian History 1861-1991*, *Journal of Economic History*, 53, 719-742.
- De New, J.P. and K.F. Zimmerman, 1994, *Native Wage Impacts of Foreign Labor: a Random Effects Panel Analysis*, *Journal of Population Economics*, Vol. 7, No. 2.
- Dustmann C., Fabbri F. and Preston I., 2003, *The Local Labor Market Effects of Immigration in the UK*, *Royal Economic Society Annual Conference*, No 70
- Friedberg R. and J. Hunt, 1995, *The Impact of Immigrants of Host country Wages, Employment and Growth*, *Journal of Economic Perspectives*, 9, 23-45.
- Gross, D.M., 1999, *Three Million Foreigners, Three Million Unemployed? Immigration and the French Labor Market*, IMF, Working Paper, WP/99/124.
- Kemnitz A., 2001, 2003, *Immigration, Unemployment and Pensions*, *Scandinavian Journal of Economics*, (105)(1), pp.31-47
- Shapiro. C. and Joseph. S., 1984, *Equilibrium Unemployment as a Discipline Device*, *American Economic Review*, 74, 433-44.
- Simon, J.L, 1989, *The Economic Consequences of Immigration*, Basil Blackwell, Oxford.
- Venturini A., and Villosio C., 2002, *Are Immigrants Competing with Natives in the Italian Labor Market? The employment effect*, IZA Discussion Paper no. 467

Πασιαρδής. Π, Χριστοφίδης. Λ, Νεάρχου. Π, 2001, "Η Αγορά Εργασίας στην Κύπρο: Ξένοι Εργάτες και Διαρθρωτικά Προβλήματα", Πανεπιστήμιο Κύπρου: Μονάδα Οικονομικών Ερευνών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΤΙΜΗΣΕΩΝ

Π1.1 Οικονομετρική Ανάλυση

Βασικός στόχος της έρευνας κατά την περίοδο αυτή ήταν να εκτιμηθούν μέσω οικονομετρικών υποδειγμάτων οι επιδράσεις των ξένων εργατών στην ανεργία, στη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και στη μερική απασχόληση των Κυπρίων την περίοδο 1999-2005. Αυτό γίνεται μέσω της οικονομετρικής εκτίμησης ενός δυαδικού υποδείγματος probit (binary probit) και περιγράφεται ως ακολούθως:

Έστω μια δυαδική τυχαία μεταβλητή Y η οποία παίρνει τις τιμές 1 εάν κάποιος γεγονός πραγματοποιείται και 0 διαφορετικά.

Τότε $p = P(Y = 1 / X) = \Phi(\beta_0 + X'\beta)$

όπου $\Phi(z) = \int_{-\infty}^z \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \exp\left\{-\frac{x^2}{2}\right\} dx$, η συνάρτηση αθροιστικής κατανομής της τυποποιημένης κανονικής κατανομής $N(0,1)$, και X ένα διάνυσμα το οποίο περιλαμβάνει την επίδραση κάποιων χαρακτηριστικών όπως ορίζονται από τον ερευνητή. Οι συνιστώσες του διανύσματος β υπολογίζονται με τη μέθοδο της μέγιστης πιθανοφάνειας.

Υπόδειγμα 1(α)

Η επίδραση των ξένων εργατών και άλλων παραγόντων στην πιθανότητα ανεργίας στο σύνολο της οικονομίας εκτιμάται από το οικονομετρικό υπόδειγμα 1(α) το οποίο έχει την εξής μορφή:

$$p = P(Y = 1 / X) = \Phi(\beta_0 + X'\beta) \quad (1)$$

Όπου p η πιθανότητα το άτομο να είναι άνεργο, το X είναι ένα διάνυσμα με τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου και το ποσοστό των ξένων εργατών.

Αρχικά, μέσω του υποδείγματος 1(α), έχουμε εκτιμήσει την πιθανότητα κάποιος Κύπριος που ανήκει στο εργατικό δυναμικό να μείνει άνεργος¹³. Στις εκτιμήσεις μας θεωρούμε ότι η πιθανότητα ανεργίας εξαρτάται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου (ηλικία, μόρφωση, φύλο, οικογενειακή κατάσταση, τομέας απασχόλησης κλπ.) και από το ποσοστό των ξένων εργατών ως προς το εργατικό δυναμικό στον τομέα απασχόλησης του. Σκοπός της εκτίμησης αυτής είναι να εξεταστεί κατά πόσο η παρουσία των ξένων εργατών στην Κύπρο έχει επηρεάσει το επίπεδο της συνολικής ανεργίας.

Το δείγμα αποτελείται από 50.596 παρατηρήσεις και περιλαμβάνει τα άτομα που δηλώνουν είτε ότι απασχολούνται σε κάποιον από τους κλάδους της οικονομίας (48.669) είτε ότι είναι άνεργοι

¹³ Στο υπόδειγμα δεν λαμβάνεται υπόψη το ενδεχόμενο αφυπηρέτησης.

(1.927) σε κάποια από τις έρευνες την περίοδο 1999-2005¹⁴. Με άλλα λόγια, στο δείγμα περιλαμβάνονται τα άτομα που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό. Για τη δημιουργία της μεταβλητής που αφορά την αναλογία των ξένων εργατών ως προς το εργατικό δυναμικό στον κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, θεωρούμε ότι, στην περίπτωση των ατόμων που έχουν απασχόληση, ο κλάδος αυτός είναι ο κλάδος απασχόλησής τους, ενώ στην περίπτωση των ανέργων ο κλάδος στον οποίο δηλώνουν ότι ανήκουν¹⁵. Τα αποτελέσματα από την εκτίμηση του υποδείγματος 1(α) παρουσιάζονται στον Πίνακα ΠΑ1.

Υπόδειγμα 2(α)

Στην συνέχεια, μέσω του οικονομετρικού υποδείγματος 2(α), εκτιμήσαμε την επίδραση των ξένων εργατών και άλλων παραγόντων στην πιθανότητα συμμετοχής των Κυπρίων στο εργατικό δυναμικό. Η εκτίμηση μέσω του οικονομετρικού υποδείγματος 2(α) έχει ως στόχο να εξετάσει την συμπεριφορά των ατόμων στην αγορά εργασίας και πώς αυτή επηρεάζεται από την παρουσία των ξένων εργατών, κατά πόσο δηλαδή οι ξένοι εργάτες διευκολύνουν ή όχι τη συμμετοχή του συνόλου των Κυπρίων στην αγορά εργασίας.

Το οικονομετρικό υπόδειγμα 2(α) έχει την ίδια μορφή με το υπόδειγμα 1(α). Η διαφορά εδώ είναι ότι το p αντιπροσωπεύει την πιθανότητα το άτομο να είναι ανενεργό, να επιλέξει δηλαδή να μην συμμετέχει στην αγορά εργασίας. Όπως και στο υπόδειγμα 1(α), το X είναι ένα διάνυσμα με τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου και το ποσοστό των ξένων εργατών.

Στις εκτιμήσεις μας θεωρούμε ότι η πιθανότητα μη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό εξαρτάται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου (ηλικία, μόρφωση, φύλο, οικογενειακή κατάσταση, τομέας απασχόλησης κλπ.) και από το ποσοστό των ξένων εργατών ως προς το εργατικό δυναμικό στον τομέα απασχόλησης του.

Το δείγμα αποτελείται από 62.394 παρατηρήσεις και περιλαμβάνει τα άτομα που δηλώνουν είτε ότι είναι ανενεργοί (11.394) είτε ότι ανήκουν στο εργατικό δυναμικό (51.000), απασχολούνται ή είναι άνεργοι (συμπεριλαμβανομένων και των ανέργων που δεν δηλώνουν κλάδο απασχόλησης στον οποίο ανήκουν). Για τη δημιουργία της μεταβλητής που αφορά την αναλογία των ξένων εργατών ως προς το εργατικό δυναμικό στον κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, θεωρούμε ότι, στην περίπτωση των ατόμων που έχουν απασχόληση, ο κλάδος αυτός είναι ο κλάδος απασχόλησής τους, ενώ στην περίπτωση των ανέργων ο κλάδος στον οποίο δηλώνουν ότι ανήκουν. Για τις περιπτώσεις των ανέργων που δεν δηλώνουν κλάδο – δηλαδή κυρίως οι νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας (404 από τους 2331) – η μεταβλητή παίρνει την τιμή της

¹⁴ Από το δείγμα εξαιρούνται τα άτομα που δηλώνουν ότι απασχολούνται στον κλάδο παροχής υπηρεσιών σε ιδιωτικά νοικοκυριά. Εξαιρούνται επίσης, τα άτομα ηλικίας κάτω των 20 ετών, οι φοιτητές, οι στρατιώτες, τα άτομα με μόνιμη αναπηρία και οι μη Κύπριοι που διαμένουν στην Κύπρο για περίοδο μικρότερη των πέντε ετών.

¹⁵ Αυτός είναι μάλλον ο τομέας στον οποίο απασχολούνταν προηγουμένως.

αναλογίας των ξένων εργατών ως προς το εργατικό δυναμικό σε ολόκληρη την οικονομία. Το ίδιο ισχύει και για άτομα τα οποία δηλώνουν ανενεργοί. Τα αποτελέσματα από την εκτίμηση του υποδείγματος 2(α) παρουσιάζονται στον Πίνακα ΠΑ1.

Υπόδειγμα 3(α)

Μέσω του οικονομετρικού υποδείγματος 3(α), έχουμε εκτιμήσει επίσης την επίδραση των ξένων εργατών και άλλων παραγόντων στην πιθανότητα κάποιος Κύπριος να απασχολείται με όρους μερικής απασχόλησης.

Το οικονομετρικό υπόδειγμα 3(α) έχει την ίδια μορφή με τα υποδείγματα 1(α) και 1(β) πιο πάνω. Η διαφορά εδώ είναι ότι το p αντιπροσωπεύει την πιθανότητα το άτομο να απασχολείται με όρους μερικής απασχόλησης. Όπως και στα προηγούμενα υποδείγματα, το X είναι ένα διάνυσμα με τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου και το ποσοστό των ξένων εργατών.

Στο υπόδειγμα αυτό θεωρούμε ότι η πιθανότητα μερικής απασχόλησης επηρεάζεται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου (ηλικία, μόρφωση, φύλο, οικογενειακή κατάσταση, τομέας απασχόλησης κλπ.) και από το ποσοστό των ξένων εργατών ως προς το εργατικό δυναμικό στον τομέα απασχόλησης του.

Το δείγμα αποτελείται από 48.669 παρατηρήσεις και περιλαμβάνει τα άτομα που δηλώνουν ότι απασχολούνται με όρους είτε πλήρους (44.990) είτε μερικής απασχόλησης (3.679 ή ποσοστό 7,6%), σε κάποιον από τους κλάδους της οικονομίας, σε μια από τις έρευνες την περίοδο 1999–2005. Τα αποτελέσματα από την εκτίμηση του υποδείγματος 3(α) παρουσιάζονται στον Πίνακα ΠΑ1.

Υποδείγματα 1(β), 2(β) και 3(β)

Χρησιμοποιώντας τα υποδείγματα 1(α), 2(α) και 3(α) ως βάση, στα υποδείγματα 1(β), 2(β) και 3(β) εκτιμάται η επίδραση των ξένων εργατών, καθώς και άλλων παραγόντων, στην ανεργία, στη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και στη μερική απασχόληση σε διάφορες κατηγορίες ατόμων, ανάλογα με την ηλικία και ταυτόχρονα το επίπεδο εκπαίδευσης τους. Η εκτίμηση γίνεται βάσει της ακόλουθης σχέσης:

$$p = P(Y = 1 / X) = \Phi(\beta_0 + X'\beta) \quad (2)$$

Στο υπόδειγμα 1(β) όπου p είναι η πιθανότητα το άτομο να είναι άνεργο, το X είναι ένα διάνυσμα με τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου και το ποσοστό των ξένων εργατών.

Στο υπόδειγμα 2(β) όπου p είναι η πιθανότητα το άτομο να είναι ανενεργό, το X είναι ένα διάνυσμα με τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου και το ποσοστό των ξένων εργατών.

Στο υπόδειγμα 3(β) όπου p είναι η πιθανότητα το άτομο να απασχολείται με όρους μερικής απασχόλησης, το X είναι ένα διάνυσμα με τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου και το ποσοστό των ξένων εργατών.

Η μόνη διαφορά εδώ σε σχέση με τα αντίστοιχα υποδείγματα που εκτιμήθηκαν αρχικά είναι ότι εισάγονται όροι αλληλεπίδρασης (interaction terms) που διακρίνουν τις διάφορες κατηγορίες ατόμων ανάλογα με την ηλικία τους και με το επίπεδο εκπαίδευσης που διαθέτουν. Οι όροι αυτοί πολλαπλασιάζονται με τη μεταβλητή του ποσοστού των ξένων εργατών. Έτσι επιτυγχάνεται μεγαλύτερη ανάλυση της επίδρασης των ξένων εργατών στις μεταβλητές ενδιαφέροντος της μελέτης (π.χ., ποιες κατηγορίες ατόμων, ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσής τους, επηρέασε περισσότερο η απασχόληση των ξένων εργατών και πώς). Ο Πίνακας ΠΑ2 παρουσιάζει τα αποτελέσματα από την εκτίμηση των υποδειγμάτων 1(β), 2(β) και 3(β).

Π1.2 Στατιστικά στοιχεία

Για την εκτίμηση των πιο πάνω υποδειγμάτων έχουν χρησιμοποιηθεί τριμηνιαία στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) για την περίοδο 1999–2005, η οποία διεξάγεται σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κάθε τρίμηνο. Στην Κύπρο διενεργήθηκε για πρώτη φορά το 1999, και μέχρι το 2003 διενεργείτο μια φορά το χρόνο, το δεύτερο τρίμηνο κάθε έτους. Από το δεύτερο τρίμηνο του 2004, η ΕΕΔ διενεργείται κάθε τρίμηνο. Το δείγμα αποτελείται από 3.600 νοικοκυριά σε όλη την Κύπρο και, μεταξύ άλλων, παρέχει πληροφορίες για την απασχόληση και την ανεργία, κατά οικονομική δραστηριότητα, επάγγελμα, επαγγελματική υπόσταση, μορφωτικό επίπεδο, φύλο και ηλικία. Έχουν επίσης χρησιμοποιηθεί στατιστικά στοιχεία χρονολογικών και τριμηνιαίων σειρών, τα οποία έχουν συλλεχθεί από διάφορες πηγές και δημοσιεύματα της Στατιστικής Υπηρεσίας (Labour Statistics και Statistical Abstracts). Συγκεκριμένα, για κάθε τομέα οικονομικής δραστηριότητας έχουν συλλεχθεί στοιχεία για το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, την συνολική απασχόληση, την απασχόληση των ξένων εργατών¹⁶ και την ανεργία.

¹⁶ Στις εκτιμήσεις δεν έχει συμπεριληφθεί ο αριθμός των αλλοδαπών που εργάζονται παράνομα στην Κύπρο, λόγω της μη ύπαρξης αναλυτικών στατιστικών στοιχείων.

Πίνακας ΠΑ1: Αποτελέσματα εκτίμησης υποδειγμάτων 1(α), 2 (α), 3 (α)

Παράμετρος	Υπόδειγμα 1(α)		Υπόδειγμα 2 (α)		Υπόδειγμα 3 (α)	
	Εκτίμηση	z-statistic	Εκτίμηση	z-statistic	Εκτίμηση	z-statistic
Ηλικία2024	,009	2,79	-,026	-3,91	-,003	-0,88
Ηλικία2529	,009	3,29	,023	3,73	-,007	-2,15
Ηλικία3039	,005	2,34	,007	1,56	,001	0,66
Ηλικία5059	,002	1,17	,090	17,74	,016	5,46
Ηλικία6064	,002	0,62	,472	51,13	,098	15,53
Μέση εκπαίδευση	-,012	-6,70	,001	0,29	-,026	-11,06
Ανώτερη εκπαίδευση	-,018	-8,04	-,027	-5,29	-,029	-10,08
Ανώτατη εκπαίδευση	-,024	-11,07	-,063	-13,65	-,026	-9,48
%Ανάπτυξης Κλάδου	-,117	-3,43	-,020	-0,29	-,076	-1,91
Άντρας	-,022	-12,88	-,155	-43,30	-,103	-40,60
Παντρεμένος	-,021	-9,90	,055	13,82	-,000	-0,34
% Ξένων Εργατών	,093	1,13	,230	1,34	,169	1,65
2000	-,005	-1,42	-,002	-0,27	,026	4,34
2001	-,012	-3,48	-,008	-1,07	,017	2,84
2002	-,016	-4,35	-,007	-0,79	,003	0,61
2003	-,012	-2,84	-,018	-1,84	,013	1,78
2004	-,007	-1,23	-,031	-2,61	,010	1,30
2005	-,009	-1,29	-,034	-2,19	,007	0,77
1 ^ο τρίμηνο	,002	0,68	,021	2,94	,003	0,74
3 ^ο τρίμηνο	-,003	-1,25	,006	1,10	-,003	-1,15
4 ^ο τρίμηνο	-,002	-0,85	,015	2,57	-,000	-0,12
Πρωτογενής Τομέας	-,021	-3,58	-,043	-3,13	,062	4,92
Μεταποίηση	,016	2,58	,059	4,50	-,018	-3,03
Κατασκευές	,018	2,10	-,024	-1,64	-,030	-3,96
Εμπόριο/Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια	,016	2,64	,041	3,26	-,004	-0,67
Υπηρεσίες	-,011	-1,14	,020	0,87	-,010	-0,80
NA	-	-	,853	37,21	-	-
Pseudo-R squared	0,047		0,536		0,122	
Αριθμός Παρατηρήσεων	50.596		62.394		48.669	

Υπόδειγμα 1(α): Εκτιμούνται οι επιδράσεις στην συνολική ανεργία.

Υπόδειγμα 1(β): Εκτιμούνται οι επιδράσεις στην μη-συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό.

Υπόδειγμα 1(γ): Εκτιμούνται οι επιδράσεις στην μερική απασχόληση.

NA: Αφορά τα άτομα που δεν δηλώνουν κλάδο στον οποίο ανήκουν (ανενεργοί).

Πίνακας ΠΑ2: Αποτελέσματα εκτίμησης υποδειγμάτων 1(β), 2(β), 3(β)

Παράμετρος	Υπόδειγμα 1(β)		Υπόδειγμα 2 (β)		Υπόδειγμα 3 (β)	
	Εκτίμηση	z-statistic	Εκτίμηση	z-statistic	Εκτίμηση	z-statistic
Ηλικία2024	-,017	-3,14	-,028	-1,80	-,037	-5,06
Ηλικία2529	-,020	-3,95	-,005	-0,42	-,036	-5,31
Ηλικία3039	-,008	-1,80	-,007	-0,71	-,023	-3,82
Ηλικία5059	,005	0,94	,055	4,44	,017	2,30
Ηλικία6064	-,003	-0,33	,304	13,90	,124	7,07
Μέση εκπαίδευση	-,011	-2,49	,002	0,29	-,019	-3,26
Ανώτερη εκπαίδευση	-,004	-0,72	-,020	-1,53	-,027	-3,74
Ανώτατη εκπαίδευση	-,024	-4,59	-,062	-5,20	-,048	-7,90
%Ανάπτυξης Κλάδου	-,113	-3,42	-,028	-0,42	-,076	-1,97
Άντρας	-,021	-12,85	-,160	-44,43	-,101	-40,20
Παντρεμένος	-,020	-9,46	,048	12,07	,000	0,13
2000	-,005	-1,53	-,001	-0,19	,024	4,18
2001	-,012	-3,60	-,005	-0,73	,016	2,72
2002	-,016	-4,43	-,002	-0,24	,003	0,49
2003	-,012	-2,97	-,013	-1,29	,012	1,67
2004	-,007	-1,31	-,023	-2,00	,009	1,13
2005	-,010	-1,43	-,020	-1,32	,005	0,56
1 ^ο τρίμηνο	,002	0,68	,020	2,85	,004	0,93
3 ^ο τρίμηνο	-,003	-1,33	,009	1,69	-,003	-1,12
4 ^ο τρίμηνο	-,002	-,092	,019	3,26	-,000	-0,09
Πρωτογενής Τομέας	-,021	-3,62	-,021	-1,47	,052	4,31
Μεταποίηση	,015	2,36	,072	5,40	-,023	-3,97
Κατασκευές	,016	1,98	-,000	-0,03	-,031	-4,32
Εμπόριο/Ξενοδοχεία/ Εστιατόρια	,015	2,51	,052	4,12	-,009	-1,40
Υπηρεσίες	-,012	-1,27	,031	1,35	-,017	-1,41
<u>% Ξένων</u>						
<u>Εργατών*Ηλικία2024*</u>						
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	,287	2,85	,588	2,47	,503	3,56
Μέση Εκπαίδευση	,280	2,96	-,019	-0,09	,307	2,36
Ανώτερη Εκπαίδευση	,067	0,60	-,993	-2,97	,393	2,79
Ανώτατη Εκπαίδευση	,284	2,71	-1,105	-4,17	,842	6,51
<u>% Ξένων</u>						
<u>Εργατών*Ηλικία2529*</u>						
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	,357	3,56	,685	3,21	,497	3,67
Μέση Εκπαίδευση	,265	2,79	,202	1,01	,165	1,28
Ανώτερη Εκπαίδευση	,090	0,85	-,218	-0,97	,303	2,31
Ανώτατη Εκπαίδευση	,396	4,12	-,518	-2,18	,749	6,21
<u>% Ξένων</u>						
<u>Εργατών*Ηλικία3039*</u>						
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	,104	1,13	,328	1,73	,348	3,04

Μέση Εκπαίδευση	,155	1,80	-,060	-0,33	,223	2,05
Ανώτερη Εκπαίδευση	-,016	-0,17	-,179	-0,88	,204	1,71
Ανώτατη Εκπαίδευση	,111	1,16	-,019	-0,10	,462	4,08
<u>% Ξένων</u>						
<u>Εργατών*Ηλικία4049*</u>						
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	,022	0,25	,119	0,64	,027	0,24
Μέση Εκπαίδευση	-,004	-0,06	-,366	-1,99	,002	0,03
Ανώτερη Εκπαίδευση	-,072	-0,72	-,094	-0,46	,064	0,54
Ανώτατη Εκπαίδευση	-,079	-0,77	-,033	-0,17	,236	2,07
<u>% Ξένων</u>						
<u>Εργατών*Ηλικία5059*</u>						
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	-,028	-0,31	,020	0,11	,032	0,29
Μέση Εκπαίδευση	,014	0,16	,220	1,21	,0173	0,15
Ανώτερη Εκπαίδευση	-,182	-1,51	,092	0,44	-,030	-0,23
Ανώτατη Εκπαίδευση	-,026	-0,25	,210	1,07	,0184	1,56
<u>% Ξένων</u>						
<u>Εργατών*Ηλικία6064*</u>						
Στοιχειώδης Εκπαίδευση	,056	0,50	,044	0,23	-,232	-1,78
Μέση Εκπαίδευση	-,032	-0,22	1,031	5,21	-,001	-0,01
Ανώτερη Εκπαίδευση	-,050	-0,22	1,512	6,67	,558	3,17
Ανώτατη Εκπαίδευση	,254	1,78	1,484	7,08	,679	4,62
NA	-	-	,869	38,00	-	-
Pseudo-R squared	0,053		0,550		0,133	
Αριθμός Παρατηρήσεων	50.596		62.394		48.669	

Υπόδειγμα 1(β): Εκτιμούνται οι επιδράσεις στην ανεργία ανά κατηγορία του εργατικού δυναμικού.

Υπόδειγμα 2(β): Εκτιμούνται οι επιδράσεις στην μη-συμμετοχή κάθε κατηγορίας στο εργατικό δυναμικό.

Υπόδειγμα 3(β): Εκτιμούνται οι επιδράσεις στην μερική απασχόληση κάθε κατηγορίας απασχολουμένων.

NA: Αφορά τα άτομα που δεν δηλώνουν κλάδο στον οποίο ανήκουν (ανενεργοί).

Πρόσφατα Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής/Ανάλυσης

- 07-08 Cleanthous P., "Determinants of Tourism Demand in Cyprus", December 2008.
- 06-08 Zachariadis T., "Assessment of External Costs from the use of cars in Cypriot cities", November 2008.
- 05-08 Christofides L., A. Kourtellos and K. Vrachimis, "Interest Rates in Cyprus and Comparisons with other EU Countries", October 2008.
- 04-08 Ζαχαριάδης Θ., "Μακροχρόνια πρόβλεψη της κατανάλωσης ηλεκτρισμού στην Κύπρο: Η επίδραση των κλιματικών αλλαγών", Οκτώβριος 2008.
- 03-08 Γρηγορίου Π., Φ. Μαμουνέας, Π. Πασιαρδής και Χ. Σάββα, "Η επίδραση του ευρώ στην παραγωγικότητα", Ιούνιος 2008.
- 02-08 Μιχαήλ Μ., Λ. Χριστοφίδης, Κ. Χατζηγιάννης και Σ. Κληρίδης, "Οι επιδράσεις της μετανάστευσης στη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας", Απρίλιος 2008.
- 01-08 Pashardes P. and A. Polykarpou, "Tax-free income vs. in-work tax credits: Effects on labour market participation", March 2008.
- 13-07 Χασάπης Κ., "Η Διαδικασία Σύγκλισης και η Μεταβλητότητα των Αγορών Χρήματος και Κεφαλαίου", Δεκέμβριος 2007.
- 12-07 Ανδρέου Μ., Ν. Νικολαΐδου, Α. Πολυκάρπου και Σ. Χατζησπύρου, "Το μοντέλο προσομοίωσης φοροπαροχών για την Κυπριακή οικονομία", Δεκέμβριος 2007.
- 11-07 Pashardes P., "Tackling child poverty and promoting the social inclusion of children", December 2007.
- 10-07 Christofides L. and K. Vrachimis, "The Gender Wage Gap in Cyprus", December 2007.
- 09-07 Ηλιοφώτου-Μένον Μ., Ν. Πασιουρτίδου, Α. Πολυκάρπου και Μ. Σωκράτους, "Προσδοκίες φοιτητών για απασχόληση και μισθό στην Κύπρο", Δεκέμβριος 2007.
- 08-07 Μαμουνέας Θ. και Χ.Σ. Σάββα, "Κρατικές δαπάνες για υποδομές και η παραγωγικότητα του ιδιωτικού τομέα", Νοέμβριος 2007.
- 07-07 Αθανασιάδου Μ., Θ. Μαμουνέας και Χ.Σ. Σάββα, "Έρευνα και ανάπτυξη στην Κύπρο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση", Οκτώβριος 2007.
- 06-07 Kontolemis Z., S. Nicolaou, N. Pashourtidou and C.S. Savva, "Business and consumer surveys in the European Union: What do they tell us?", July 2007.
- 05-07 Christofides L., A. Kourtellos and K. Vrachimis, "New unemployment indices for Cyprus and their performance in established economic relationships", July 2007.

